

Flyktningebarns identitetsutvikling i lys av Barnekonvensjonen

Psykologiske faktorer og internasjonale rettigheter i forbindelse med
internering og rehabilitering av flyktningebarn.
En tverrfaglig tilnærming.

Kandidatnr: 241

Veileder:Cecilia Bailliet

Leveringsfrist:25.04.03

Til sammen 17921 ord

19.05.2003

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	INTERNERTE FLYKTNINGEBARN FRA NORGE UNDER ANNEN VERDENSKRIG	1
<u>2</u>	<u>PROBLEMSTILLING, BEGREPSAVKLARING OG KILDER</u>	<u>3</u>
2.1	HOVEDPROBLEMSTILLING.	3
2.2	HVEM ER FLYKTNINGEBARNA?	3
2.3	KILDER OG METODE	4
2.4	RETTSKILDER	4
2.5	BARNEKONVENSJONEN OG NORSK RETT.	5
<u>3</u>	<u>IDENTITETSUTVIKLING OG MENTAL HELSE</u>	<u>6</u>
3.1.1	GENERELT OM IDENTITETSUTVIKLING.	6
3.1.2	HVORDAN UTVIKLES IDENTITETEN?	6
3.1.3	MENTALE PROBLEMER OG MENNESKERETTSLIGE VIRKEMIDLER.	8
3.2	VIKTIGE MOMENTER VED FLYKTNINGEBARNES IDENTITETSUTVIKLING	9
3.2.1	RISIKOFAKTORER HOS FLYKTNINGEBARN	9
3.2.2	SVIK	10
3.2.3	TAP	10
3.2.4	TRAUMER.	11
3.2.5	FAMILIEFORHOLD	11
3.2.6	INTERNERING SOM TILLEGGSRIKHO	12
3.3	KRIGSBARNA FRA TELAVÅG 60 ÅR ETTER.	14
3.4	MESTRINGSMEKANISMER	15
3.5	HJELPETILTAK OG TIDSPERSPEKTIV	16
3.5.1	HVA SLAGS HJELP TRENGER FLYKTNINGEBARNA?	16
3.5.2	FORTID	18
3.5.3	NÅTID	18
3.5.4	FREMTID	20

4	INTERNASJONALE RETTIGHETER FOR FLYKTNINGEBARN	22
4.1.1	FLYKTNINGEKONVENSJONEN I FORHOLD TIL BARNES RETTIGHETER.	22
4.1.2	FORVENTNINGER KNYTTET TIL VEDTAKELSEN AV BARNEKONVENSJONEN.	22
4.1.3	JURISDIKSJON	23
4.1.4	HISTORIKK	23
4.1.5	GENERELT OM BARNEKONVENSJONEN.	24
4.2	HOVEDPRINSIPPENE I BARNEKONVENSJONEN.	25
4.3	BESTEMMELSER AV SÆRLIG BETYDNING FOR FLYKTNINGEBARN	28
4.4	RETNINGSLINJER FOR OMSORG OG BESKYTTELSE AV FLYKTNINGBARN.	32
4.5	SÆRLIG OM INTERNERING	33
4.5.1	ART. 31 I FLYKTNINGEKONVENSJONEN	33
4.5.2	EXCOM 44	33
4.5.3	RETNINGSLINJER FOR INTERNERING	34
4.5.4	BARN OG INTERNERING	35
5	PRAKSIS	37
5.1	SAMMENHENGEN MELLOM BARNEKONVENSJONEN, INTERNERING OG IDENTITETSUTVIKLING.	37
5.2	FÅR FLYKTNINGEBARNA DEN BESKYTTELSEN DE HAR KRAV PÅ ETTER BARNEKONVENSJONEN?	37
5.3	KOMITEEN FOR BARNES RETTIGHETER.	37
5.3.1	MERKNADER FRA KOMITEEN FOR BARNES RETTIGHETER	38
5.3.2	OPPSUMMERING	41
5.4	UAVHENGIGE RAPPORTER	43
5.4.1	RAPPORT FRA FNs HØYKOMMISSÆR FOR FLYKTNINGERS ENHET FOR EVALUERING OG POLITISK ANALYSE.	43
5.4.2	BRUTTE LØFTER – EN RAPPORT FRA HUMAN RIGHTS WATCH	47
5.4.3	EN NY SJANSE- REDD BARNES EVALUERING AV DE FØRSTE TI ÅRENE MED BARNEKONVENSJONEN.	48
5.4.4	OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	49
6	LITTERATURLISTE	52

1 Innledning

1.1 Internerte flyktningebarn fra Norge under annen verdenskrig

Vi har en tendens til å se på flyktninger som de andre. Det er ikke nødvendig å gå lenger tilbake enn til annen verdenskrig for å se at dette ikke alltid er riktig. I det lille kystsamfunnet Telavåg utenfor Bergen fikk mange motstandsfolk hjelp til å flykte til England. I 1942 ble to tyske politioffiserer skutt og drept i Telavåg. Som represalier for dette ble alle husene brent, hele den mannlige befolkningen mellom 16 og 60 år ble sendt til fangeleire i Tyskland, og kvinner og barn ble internert på skoler. Interneringen foregikk i et klima av sterk usikkerhet i forhold til hva som skulle skje med de som ble sendt til Tyskland og med dem som var igjen i Norge. Før den tvungne forflytningen fra Telavåg ble det bestemt at barn over 7 år skulle være igjen, mens mødrene og de yngre søsknene reiste.¹ Det er ikke vanskelig å forestille seg hvor hjerteskjærende dette må ha vært. Som ved et lykketreff brøt det ut en difteriepidemi blant disse barna over 7 år slik at de måtte i karantene. Denne karantenen ble opprettet på Framnes ungdomsskole ved Norheimsund der mødrene var internert. Usikkerheten om hva som skulle skje med de internerte og med mennene deres var stor og vedvarte helt til de ble sluppet fri,² etter tysk skriftlig ordre om løslatelse datert 15.mai 1944.

I erstatningsoppgjøret etter krigen ble det fra ”Fordelingsstyret for fangeerstatning” hevdet at det avgjørende for å få erstatning etter fangeerstatningsloven var at frihetsberøvelsen hadde en politisk karakter. Dette styret hevdet at dette kravet bare var oppfylt for dem som satt i tyske fangeleire, og at de som var på Framnes var utsatt for en mildere form for internering som ikke var politisk fangenskap i lovens forstand. Denne avgjørelsen ble anket til ”Ankenemnda for fordeling av fangeerstatning fra høyesteretts kontor”. Ankenemnda hevdet at de internerte på Framnes var gisler og ble behandlet som fanger, så den opphevet fordelingsstyrets vedtak og hjemviste det til ny behandling. I tillegg ba nemnda fordelingsstyret ta standpunkt til spørsmålet om det var grunnlag for å gi erstatning til barn som i fangetiden var for små til at de kunne antas å

---

¹ Intervju med Morten Telle 1998

² Haga, Arnfinn : Aksjon Telavåg, 1993

ha hatt noen forståelse av fangenskapet.³ Et slikt synspunkt reiser en hel rekke nye spørsmål. Var det for det første noe krav i loven til forståelse av fangenskapet? Hva slags forståelse skulle dette i så fall være? Og hva med opplevelsen til disse barna? Utryggheten hvilte over dem i hele interneringsperioden. De levde med mødrenes frykt og uro, og mange av dem fikk beskjed om at fedrene deres var døde i Tyskland mens de satt internert. Hvis det var slik at det var et krav til forståelse av fangenskapet for å få erstatning, var ikke den gjennomgripende utryggheten disse barna opplevde forståelse nok? Et enda viktigere spørsmål er hvordan et slikt opphold som strakte seg over flere år har vært med på å forme identiteten til disse barna, og hvordan det har virket inn på livene deres i de over 60 årene som har gått siden de dramatiske hendelsene i Telavåg og den påfølgende interneringsperioden.

---

³ Kjennelse fra ankenemnda for fordeling av fangeerstatning fra folkerepublikken Tyskland i ankesak nr. 98: Telavågsaken., 1. september 1961.

2 PROBLEMSTILLING, BEGREPSAVKLARING OG KILDER

2.1 Hovedproblemstilling.

Jeg vil ta utgangspunkt i at flyktningebarn er en spesielt utsatt gruppe barn, og at de på grunn av denne ekstra sårbarheten har større risiko for at identitetsutviklingen deres skal bli skadet enn det barn som lever under mer stabile forhold har. Internering er en tilleggsrisiko i denne forbindelsen, og jeg vil legge til grunn at det er spesielt viktig at dette unngås. Disse barna trenger et ekstra rettsvern for å kunne sikre muligheter til å få en god identitetsutvikling og medfølgende god mental helse. Jeg vil vurdere om barnekonvensjonen pålegger statene en plikt til å gi dem en slik beskyttelse, og til slutt se om de faktisk får den beskyttelsen de (eventuelt) har krav på. For å si noe om hvordan dette forholder seg i Norge vil jeg se på kommentarene fra komiteen for barns rettigheter, og for å se hvordan denne beskyttelsen virker på en mer internasjonal basis vil jeg se på tre ulike, uavhengige rapporter.

2.2 Hvem er flyktningebarna?

”European Council on Refugees and Exiles” har gitt en definisjon på flyktningebarn.⁴ Der defineres barn som alle personer under 18 år, og flyktningebarn som ethvert barn som enten søker flyktningstatus eller annen internasjonal beskyttelse, er betraktet som flyktning i samsvar med internasjonal eller nasjonal lov og prosedyrer, alene eller sammen med foreldrene sine eller andre voksne, eller har blitt tvunget til å flykte over en internasjonal grense på grunn av krig, borgerkrig eller generell vold. Disse barna kommer fra steder som i varierende grad er preget av uroligheter og kriger. Felles for dem er at de har en betydelig bagasje med tap, sorg, savn og traumatiske opplevelser med seg.

---

⁴ ECRE position papers –position on refugee children 1996. General statement 8.

2.3 Kilder og metode

Betydningen av et godt rettsvern for flyktningebarn har også en psykologisk side. Barnekonvensjonen er på mange måter gjennomsyret av barnepsykologisk resonnement. Et slikt resonnement tillegger det som skjer i barndommen avgjørende betydning for individets liv.⁵ Psykologisk kunnskap og teorier er derfor viktig for å kunne følge den opp, og barnekonvensjonens betydning kan vanskelig forstås helt uten å behandle den psykologiske siden. Derfor finner jeg det nødvendig å bruke en tverrfaglig tilnærming hvor jeg i tillegg til juridiske kilder vil bruke psykologisk teori og forskning for å belyse temaet i oppgaven.⁶

2.4 Rettskilder

Rettskildene som vil bli anvendt i forbindelse med denne oppgaven hører først og fremst til folkeretten. Det er både juridisk bindende traktater som barnekonvensjonen og flyktningekonvensjonen, og det er softlaw dokumenter. Softlaw er ikke juridisk bindende slik som konvensjoner, men har likevel stor betydning i den internasjonale folkeretten. Slike dokumenter er ikke forpliktende på samme måte som konvensjonene som er forhandlet frem og ratifisert av statene etter grundige overveielser, men statene vil ofte ta hensyn til dem på grunn av det internasjonale samarbeidet. De vil også være et viktig uttrykk for statenes vilje og prioriteringer. I denne sammenhengen vil de viktigste softlaw-dokumentene være retningslinjer for omsorg og beskyttelse av flyktningebarn, retningslinjer i forhold til internering og konklusjoner fra eksekutivkomiteen (ExCom).

Når det gjelder barnekonvensjonen vil de viktigste bestemmelsene i denne sammenhengen være de prinsipielle bestemmelsene i art.2 om ikke-diskriminering, art.3 om barnets beste, og art.12 om deltakelse og barnets rett til å bli hørt. Selv om rettighetene i barnekonvensjonen dekker nesten alle deler av et barns liv, er det rettighetene i disse tre artiklene som danner rammeverket for hele konvensjonen. Disse rettighetene er fundamentale og forsterker hverandre for å nå konvensjonens mål om overlevelse og utvikling som er uttrykt i art.6. I tillegg til de prinsipielle bestemmelsene er art.4 og art.8, art.9, art.22, art.28, art.37b og d og art.39 sentrale i forhold til oppgavens tema.

---

⁵ Raundalen, Magne og Dyregrov, Atle: Psykologisk arbeid med barn i og etter krig -1995

⁶ Jeg har grunnfag i psykologi, så jeg har noe teoretisk bakgrunn i dette faget.

Av disse bestemmelsene betrakter jeg art.28 om rett til utdanning og art.39 om rehabilitering som de viktigste redskapene for å sikre en god identitetsutvikling for flyktningebarn.

2.5 Barnekonvensjonen og norsk rett.

Norsk lovgivning gir flyktningebarn de samme rettigheter i henhold til barnekonvensjonen som norske barn⁷, men konvensjonen er foreløpig ikke gjort til en del av norsk rett på linje med en del andre menneskerettsinstrumenter gjennom menneskerettsloven.⁸I statsråd 21.mars 2003 foreslo regjeringen at barnekonvensjonen blir innlemmet i norsk lov.⁹Ved å foreslå dette åpnes det for en styrking av landets internasjonale arbeid med barns rettigheter, først og fremst ved at Norge på denne måten synliggjør at barnekonvensjonen blir tatt på alvor. En inkorporering i norsk lov vil også innebære at bestemmelsene som følger av konvensjonen vil gå foran annen norsk lov ved tolkningstil.¹⁰

---

⁷ Grøslund, Anne Margrete: Barnekonvensjonen, Rettigheter for barn i Norge 1993

⁸ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett 21.Mai Nr. 30. 1999

⁹ Oppfølging av Ot.prp. nr 45 (2002-2003)

¹⁰ Saugstad, Bjørn i Utdanning –april 2003

3 IDENTITETSUTVIKLING OG MENTAL HELSE

3.1.1 Generelt om identitetsutvikling.

For å kunne si noe om identitetsutvikling hos flyktningebarn må vi først se på identitetsutvikling på et mer generelt grunnlag. Tilknytning er av avgjørende betydning for hvordan identiteten utvikler seg. Identiteten har betydning for vår mentale helse. Vår mentale helse er av vesentlig betydning for hvordan vi har det med oss selv og andre, og for hvordan vi fungerer i vårt daglige virke med de oppgaver vi har. Denne utviklingen er viktig både på individnivå og i et samfunnsperspektiv. Alle er tjent med at den enkelte har det best mulig. Identitetsutviklingen pågår særlig i barneårene og gode , trygge forhold de første barneårene vil naturlig nok gi et stødigere fundament å møte senere utfordringer med. Forskjellige påvirkninger blir viktig i forskjellige utviklingsfaser. For ettåringen er det den direkte omsorgen som er nødvendig, og det er lett å se det lille barnets nød fordi den er så akutt. En ulykkelig tenårings nød og følelse av å være forlatt kan være like stor, men fordi den har et annet uttrykk og ofte kan være forkledd som avvisning og sinne er det ikke like lett å hjelpe en ungdom selv om man har midler og muligheter. Det er en skjør prosess for barn som lever under normale forhold å utvikle en god og trygg identitet. For barn som utsettes for store påkjenninger i tillegg er det åpenbart at det er ekstra vanskelig.

3.1.2 Hvordan utvikles identiteten?

Vi utvikler oss fysisk og motorisk, vi har en kognitiv utvikling og utvikling av språk, og vi utvikler moral og intelligens. I utviklingen av identiteten samles alle disse sidene.¹¹ Erikson var den første som la vekt på identitet som det viktigste personlige målet for ungdomstiden og et viktig skritt i retning av et godt, produktivt voksenliv. Han mente at positiv utvikling i de tidligere utviklingsstadiene var av avgjørende betydning for hvordan den psykologiske konflikten i tenårene endte. Denne teorien er svært viktig for hvordan vi møter de mest utsatte barna og ungdommene. Utviklingen av identitet

---

¹¹ Berk, Laura.E: Development through the lifespan 1998

kan beskrives på mange måter, men i hvert fall som utvikling av forskjellige sider ved grunnleggende holdninger til seg selv og andre. Slike grunnleggende holdninger består av tanker, følelser og atferd som er typisk for det enkelte menneske og er medbestemmende for hvordan en forholder seg til andre mennesker, til seg selv og til forskjellige situasjoner.¹² Disse holdningene kan delvis gi svaret på spørsmålet: Hvem er jeg? Svaret på dette spørsmålet er på en måte nøkkelen til den enkeltes identitet.

Forskjellige teoretikere og forskere har ulikt syn på hvor lenge denne prosessen varer. Erikson mente at den varer hele livet. Freud mente at den viktigste delen av utviklingen skjer i løpet av de fem første årene og at den i all vesentlighet er avsluttet etter puberteten.¹³

Selv om utviklingen kan beskrives på forskjellige måter, er det enighet om at den er resultatet av samspillet mellom medfødte faktorer, arvete og ervervete, og de erfaringene man gjør i samspill med omverdenen.

Tilknytning er et av de viktigste temaene i forståelsen av identitetsspørsmålet. Ved å observere ett- til toåringer i lek kan man se hvordan de steller med sitt med omsorgspersonen som en trygg base i bakgrunnen, for så å vende tilbake til basen med jevne mellomrom for å få påfyll av trygghet for at den er der. Dette er tilknytningsatferd, og denne atferden kan beskrives som barnets måte å få og opprettholde nærhet til sine omsorgspersoner. En trygg base er avgjørende for at en slik atferd skal kunne foregå. Utviklingen av tilknytning mellom barnet og omsorgspersonen begynner straks samspillet mellom dem begynner etter fødselen, og når en viktig milepæl når barnet er ca. to år. Mange teoretikere mener at dette er en sensitiv periode for utvikling av tilknytning, og at for dårlig omsorg i denne perioden vil kunne gi problemer med nære forhold senere i livet.¹⁴ Til tross for uenighet i teorien, er alle tilknytningsteoretikerne enige om betingelsene for at tilknytning skal kunne skje. De innebærer at samspillet må være preget av de voksnes sensitivitet for barnets signaler, deres tilgjengelighet for barnet fysisk og psykologisk, og av stabilitet i de voksnes omsorg. Det er også viktig at barnet opplever kontinuitet.¹⁵ Brutt kontinuitet og stadige

---

¹² Bunkholdt, Vigdis: Utviklingspsykologi 2000

¹³ Bunkholdt, Vigdis: 2000

¹⁴ Ainsworth m.fl. 1978 i Bunkholdt, Vigdis 2000

¹⁵ Bunkholdt, Vigdis: 2000

forandringer vil prege livet til mange flyktningebarn. I tillegg til de forandringer og dramatiske brudd i kontinuiteten i livet som tap av familiemedlemmer og venner, separasjon, traumatiske opplevelser og selve flukten representerer, risikerer barna å måtte bytte skole og flytte mange ganger i vertslandet. Det er sannsynlig at konsekvensene av så dramatiske og mange forandringer vil være store for barns utvikling, tilpasning og evne til tilknytning.¹⁶

3.1.3 Mentale problemer og menneskerettslige virkemidler.

Dette kan dreie seg om tilstander hvor aggressiv atferd, angst, depresjon og tilbaketrekking, konsentrasjonsvansker og somatiske plager kan bli dominerende. Dette blir særlig tydelig hos barn og voksne som er internert, hvor teorien om lært hjelpeløshet er et viktig hjelpemiddel for å forstå hvordan og hvorfor disse følelsene og denne atferden blir dominerende. Mange som har traumatiske opplevelser bak seg vil lide av posttraumatisk stressyndrom. Visse forhold må være til stede for å oppfylle diagnosekriteriene for posttraumatisk syndrom.¹⁷ Barnet må selv ha opplevd eller ha vært vitne til dødsfall, alvorlig skade eller trussel om død eller skade, og barnet må ha reagert med frykt, hjelpeløshet eller redsel i situasjonen. Sjokksituasjonen gir en viss beskyttelse, så for noen kommer ikke reaksjonen før senere. De problemene barn kan oppleve senere kan deles inn i tre grupper:

Det kan for det første være gjennom vedvarende gjenopplevelser av hendelsen ved gjentatte påtrengende ubehagelige minner, ved repetisjonslek, tilbakevendende urovekkende drømmer om hendelsen, følelse av at hendelsen finner sted på nytt, intenst ubehag for situasjoner som ligner på hendelsen, eller fysiologisk aktivering (uro i kroppen) når det utsettes for ting som ligner på den opprinnelige hendelsen. For å få diagnosen PTSD må barnet ha opplevd minst et av disse problemene.

Den andre gruppen av reaksjonstyper er unngåelse og nummenhet. Av disse kreves det tre av følgende problemer for å få denne diagnosen: Unngåelse av assosierte tanker, følelser eller samtaler, unngåelse av aktiviteter, steder eller mennesker som minner om hendelsen, vanskeligheter med å huske viktige aspekter ved situasjonen, markert

---

¹⁶ Netland, Marit: Bosniske flyktningebarn i Norge 1997

¹⁷ Dyregrov, Atle : Barn og traumer, en håndbok for hjelpere 2000

minsket interesse for viktige aktiviteter, følelse av avstand eller distanse til andre, begrenset følelsesbredde og forkortet fremtidsperspektiv.

Den siste gruppen av symptomer handler om vedvarende aktivering av nervesystemet. Barnet må ha to av disse: Problemer med å sovne eller forbli i søvn gjennom natten, irritasjon, sinne, konsentrasjonsvansker, hyperårvåkenhet og overreaksjon på overraskende stimuli.¹⁸ Varigheten, omfanget og sammenstillingen av problemer avgjør om et barn lider av post-traumatisk stressyndrom. I denne forbindelse er det mange variable å ta hensyn til for å forstå.

På det personlige plan vil det ha betydning hva slags tilknytning barnet har til omsorgspersoner, hvor gammelt det er og hvor i utviklingen det befinner seg når det blir traumatisert.¹⁹

På det ytre plan blir det viktig hva slags traume barnet opplever, om det har opplevd tap av familiemedlemmer og nærstående, og hva det har opplevd av krig, sult og redsel. I en sammenfatning og helhetsvurdering av disse faktorene blir det viktigste å høre på barnet etter art.12, og å vurdere hva som er barnets beste i den aktuelle situasjonen etter art.3, for så å hjelpe dem etter prinsippet om ikke-diskriminering i art.2 sammenholdt med statenes rehabiliteringsplikt etter art.39.

3.2 Viktige momenter ved flyktningebarns identitetsutvikling

3.2.1 Risikofaktorer hos flyktningebarn

Vi har sett at identitetsutvikling er en prosess hvor den som er under utvikling er sårbar. Hvor i personsutviklingen et barn er når det blir traumatisert, vil ha betydning for hvordan det tilpasser seg de traumatiske opplevelsene.²⁰ I en studie av jødiske barn som ble traumatisert gjennom atskillelse fra moren under annen verdenskrig viste det seg at de barna som var yngst da de ble traumatisert, fikk de alvorligste psykiske vanskelighetene.²¹ Den ekstra sårbarheten det gir å være flyktningebarn og ungdom i den perioden identiteten utvikler seg mest gjør at disse barna og ungdommene kan

---

¹⁸ Den amerikanske psykiatriske forening: Diagnostic Statistic (Manual DSM IV) Kriterier for post-traumatisk stressyndrom

¹⁹ Van der Veer, Guus: Rådgivning og terapi med flyktninger 1994

²⁰ Van der Veer, 1994

²¹ Keilson (1979) i Van der Veer: 1994

trene ekstra hjelp, hvis de skal kunne få en god identitetsutvikling og god mental helse. Å være flyktning vil gjøre alle ekstra utsatt, men for flyktninger i de yngste aldersgruppene kan konsekvensene lett bli en forstyrret utvikling hvis de ikke får hjelp til å bearbeide opplevelsene sine.

3.2.2 Svik

Barn som flykter fra krig opplever i varierende grad krig som et voksent svik²². De små barna føler seg sveket av foreldrene. Foreldrene som tidligere var en trygg base er nå preget av angst og hjelpeløshet og er ikke i stand til å gi trøst som før. Mange barn har opplevd det totale svik, ved å bli etterlatt mens de voksne reddet seg selv, og har bare overlevd fordi det har blitt reddet av hjelpeorganisasjoner.

Andre barn kan ha opplevd at foreldrene, særlig fedrene, har vært involvert i det som skjer, enten som kjempende i frontlinjen eller på en måte som gjør at barna føler at det ikke er plass for dem og deres behov. Barna som opplever krig og lignende dramatiske endringer har et grunnleggende behov for å skape mening i det som har skjedd. Dette er vanskelig for dem uten voksen hjelp.

3.2.3 Tap

Hovedtemaet for barn som har flyktet er tap. For mange av dem er tapet totalt. I tillegg til at de kan ha mistet familiemedlemmer og venner, har de lidd store materielle tap.

Barn kan sørge dypt over tap av leker. Mange flyktningebarn har opplevd å miste kjære kjæledyr og husdyr. De kan føle både bekymring og skyld over å ha forlatt dyr de har hatt omsorg for, og de kan også bekymre seg for at kjæledyret sørger over dem.²³ De har mistet hjemsted og hjemland, med det kulturelle tapet som knytter seg til dette. Fortiden og fremtiden knyttet til stedet de flyktet fra blir igjen der, og de må orientere seg på nytt. Det er lett å forstå at dette er en stor utfordring for de som har opplevd tapene, og for de som skal hjelpe dem. Mens det i første verdenskrig bare var 10% av sivilbefolkningen som ble rammet av krigen er tallene for moderne kriger mellom 90 og 100%.²⁴ I moderne tid har barna ikke bare mistet nærstående, men de har ofte sett det

---

²² Raundalen, Magne : Barndommen varer hele livet: Møte med krigsbarn. Telavåg 25.4. 2002

²³ Netland, 1997

²⁴ Tall fra FN

skje på grusomme måter. Under så ekstreme forhold hvor barna må leve med frykten for å miste flere eller å dø selv, blir det umulig for dem å bearbeide sorgen over tapene sine.

3.2.4 Traumer.

Med uttrykket psykiske traumer menes overveldende, ukontrollerbare hendelser som innebærer en ekstraordinær psykisk påkjenning for det barnet eller den ungdommen som utsettes for hendelsen.²⁵ Barna og ungdommene kan ha sett og opplevd forferdelige ting, og de kan ha blitt tvunget til å gjøre forferdelige ting med andre. Hvordan vi takler traumatiske opplevelser og i hvilken grad vi blir skadet av dem, er blant annet avhengig av hvilken livsfase vi befinner oss i når traumet inntreffer, hvordan vårt psykologiske fundament er, og i hvilken grad omgivelsene er i stand til å hjelpe oss med å reparere skadene²⁶.

3.2.5 Familieforhold

Mye tyder på at foreldrenes, særlig mødrenes situasjon er av avgjørende betydning for hvordan barna klarer seg gjennom krisesituasjoner. Et traumatisert individ trenger mer støtte fra sitt sosiale miljø, og det gjør stor forskjell om den traumatiserte tilhører en familie som kan gi støtte eller ikke.²⁷ Det kan ha uheldige følger for flyktningebarn å vokse opp med foreldre som sliter med psykiske problemer og følelser av hjelpeløshet og isolasjon. Foreldre som har det slik vil ofte ha redusert evne til å ta vare på og oppdra barna, og er i tillegg ofte dårlige rollemodeller for barna.²⁸ Denne situasjonen vil være uheldig for barnas identitetsutvikling, og støtte til utsatte flyktningeforeldre vil bidra til en bedre tilværelse for barna.

For barn som kommer med hele eller deler av familien sin kan det være lett å overse den byrden disse barna må bære. Selv om de er sammen med familien så kan dynamikken i familien være helt eller delvis endret. De vanligvis kompetente og ansvarlige foreldrene fungerer ikke slik lenger. Rollene i familien forskyves, og barna må kanskje tolke for foreldrene og ta seg av kontakten med det nye samfunnet på

---

²⁵ Dyregrov: 2000

²⁶ Fahrman, Monica: Barn i krise 1993

²⁷ Van der Veer,: 1994

²⁸ Netland,: 1997

familiens vegne. I en periode hvor barnet burde gått på skolen og lekt med venner mest mulig ubekymret, får det forkortet barndommen sin med de vanskeligheter det medfører for utviklingen. Når et barn må overta ansvar fra en av foreldrene kalles dette for parentifisering.²⁹ Da blir barnet belastet med en rolle som overstiger barnets evner. Det kan føre til mange følelsesmessige vanskeligheter for barn når rollene blir snudd på hodet på denne måten. De kan få vanskeligheter i forhold til andre barn fordi utviklingen deres blir så ujevn. På grunn av at de har måttet ta ansvar så tidlig kan de være veldig kompetente på noen områder, mens de kan mangle aldersadekvate ferdigheter på andre områder.

3.2.6 Internering som tilleggsrisiko

Det foreligger en del psykologisk forskning i forhold til internerte barn fra Australia.³⁰ ”The Australian Psychological Society” fordømmer kategorisk bruken av internering av asylsøkerbarn og familiene deres fordi dette ikke er forenlig med god psykologisk praksis i forhold til barns utvikling og mentale helse. Etter en grundig gjennomgang av relevant psykologisk teori og tilgjengelige forskningsresultater konkluderer de slik: ”Internering er en negativ sosialiseringserfaring. Internering øker risikoen for utviklingsskader. Internering truer tilknytningen mellom barn og viktige omsorgspersoner. Internering begrenser utdanningsmuligheter. Internering har traumatiske virkninger på barna til asylsøkere. Internering reduserer barns muligheter til rehabilitering fra traumatiske opplevelser. Internering forverrer virkningen av andre traumer. Internering av barn fra disse familiene er på mange måter verre for dem enn å være i fengsel.”

Forskning fra Hong Kong og Filippinene tyder på at forekomsten av apati, depresjon og angst er vanlige reaksjoner hos barn i alle aldre som har blitt internert i leire. Dette henger også sammen med barnas opplevelser før interneringen. Det er også forskningsfunn som tyder på at barnas psykologiske helse henger sammen med hvor

---

²⁹ Van der Veer, 1994

³⁰ The Australian Psychological Society : Submission to national inquiry into children in immigration detention-2002

lenge de har vært internert.³¹ Det viser seg også at den følelsesmessige tilstanden til barn i åpne leire er bedre enn hos barn i lukkede leire.

Disse funnene av depresjon og apati hos internerte kan delvis forklares gjennom den høye graden av mangel på kontroll over eget liv. Behovet for kontroll, eller i hvert fall en følelse av kontroll, har lenge vært kjent av psykologer som en av de viktigste forutsetningene for god mental helse.³² En av de viktigste teoriene på dette området er teorien om lært hjelpeløshet.³³ Teorien går ut på at hvis man oppfatter seg som hjelpeløs og uten kontroll over en situasjon, vil man føle seg engstelig og etter hvert deprimert. En slik følelse av maktesløshet og mangel på kontroll har ofte blitt rapportert både av internerte ungdommer og voksne i tilknytning til depresjon.³⁴ Følelsen av mangel på kontroll hos internerte flyktninger kommer i all vesentlighet av at livene deres er kontrollert og regulert av leirledelsens regler. De kan verken dra ut for å søke arbeid, eller bestemme når og hva de vil spise. I tillegg til at et slikt kontrollert liv fjerner følelsen av kontroll, endrer det rollene. Det virker igjen på identitetsfølelsen og selvrespekten, som er tett knyttet til yrkes- og omsorgsrollen. Et rolleskifte kan påvirke den mentale helsen, særlig hvis dette skiftet er ufrivillig.³⁵

Internering har en svært uheldig virkning på foreldrerollen. Foreldre blir tvunget inn i et passivt, avhengig liv som er sterkt regulert, konstant overvåket og har lite rom for privatliv for familiene. Et slikt liv underminerer og begrenser sterkt foreldrenes kapasitet til å beskytte og ha omsorg for barna sine. Foreldre i slike situasjoner føler hjelpeløshet, fortvilelse og en enorm skyldfølelse fordi de ikke kan gjøre noe for å forbedre barnas situasjon. Etter hvert mister de selvrespekten og kan slutte å bry seg om hvordan det går med barna³⁶. Det er mange eksempler på at småbarnsmødre ikke bryr seg om barna deres dukker opp til måltidene, og bare lar dem drive. En slik situasjon er svært uheldig for barnas identitetsutvikling. Det er viktig for barn at foreldrene deres er gode rollemodeller. Hvis de ser at foreldrene er nedbrutte og verken mestrer sitt eget liv eller klarer å gi omsorg, vil de mangle en del av det trygge

---

³¹ McCallin, Margaret: Living in detention, A review of the psychosocial well-being of Vietnamese children in the Hong Kong detention centres 1992

³² Baumeister 1998 in the Australian psychological society 2002

³³ Seligman 1975 in the Australian psychological society 2002

³⁴ McCallin 1992,

³⁵ Watson 1996 in the Australian psychological society 2002

grunnlaget de trenger for å utvikle en trygg og god identitet. Tiltak som kan styrke foreldrenes selvrespekt, og hjelpe dem til å beholde rollen som kompetente forbilder vil være bra for selvrespekten og identitetsutviklingen til barna.

3.3 Krigsbarna fra Telavåg 60 år etter.

Magne Raundalen møtte igjen seks av de som var mellom seks og ti år i 1942 seksti år etter at de opplevde sitt ufrivillige og brutale oppbrudd fra Telavåg med påfølgende internering.³⁷

Raundalen beskriver møtet med dem som svært bevegende, med en sterk opplevelse av at det de fortalte om kunne ha hendt i går. De fortalte blant annet at de hadde opplevd å bli kommandert ut av husene sine av tyskere, de hadde sett de som var blitt skutt ligge under tepper på gårdsplassen, og de hadde sett hus bli sprengt i stykker. En husker at Terboven kom til Telavåg, og sa at all jord skulle fjernes fra Telavåg slik at ingen kunne leve der.

Få uker før møtet med Raundalen drømte en av disse voksne krigsbarna om fly og bombing og at hun selv ble tatt av tyskerne. Hun våknet skjelvende med hjertebank da hun i drømmen fortvilet prøvde å rømme. Hjertebank fra det samme hjertet som banket da hun forlot Telavåg som seksåring, og trodde at hun aldri skulle komme igjen.

De forteller at de sterkeste minnene og påvirkningene fra denne perioden er knyttet til angst og samhold. Angsten var vedvarende og handlet om frykten for hva som skjedde med far og slektninger som var på flukt, i fangenskap og i konsentrasjonsleire.

Samholdet mellom dem var sterkt. De hadde delt opplevelsen som lå til grunn for interneringen, og de ble holdt sammen gjennom hele perioden. Etterpå kom de hjem sammen og deltok i gjenoppbyggingen av Telavåg.

Til en viss grad kan dette samholdet forklare at de stort sett beholdt en god mental helse i voksenlivet. Som hovedforklaring på at de klarte seg oppgir alle at de fikk være sammen med mor. Disse barna fikk ikke noen form for krisehjelp. De sier selv at det ville ha vært til stor hjelp for dem å snakke om opplevelsene sine med noen som kunne hjelpe dem å lage deres egen historie.

---

³⁶ Dr.Lockwood, Simon G.P., Woomera detention centre in the Australian psychological society 2002

³⁷ Raundalen, Magne:2002

En forteller om hvordan han ved en tilfeldighet fikk hjelp til å bearbeide fortiden sin da han ble bedt om å være guide på Nordsjøfartsmuseet hvor historien til Telavågfolket har fått sin plass. De første gangene han fortalte var det vanskelig. Etter hvert ble det bedre og han opplevde en slags lettelse etter å ha fått uttrykt historien sin.

En av kvinnene forteller i dikts form om at det er umulig å glemme det de har opplevd. Til tross for alle årene som har gått er sårene i sjelen der.³⁸ Budskapet til dagens krigs- og flyktningebarn og de som møter dem er sterkt og tydelig. Det sier at seksti år gamle opplevelser kan hentes fram like levende i dag, i drømmer eller samtaler, og at frykten kan oppleves like sterkt så lenge etterpå.

Det de forteller om betydningen av at mor var sammen med dem tyder på at mødrene, til tross for sin egen redsel, har fungert som et slags beskyttelsesskjold for barna sine. Det gir også en sterk påminnelse om viktigheten av at barn er sammen med kjente omsorgspersoner i krisesituasjoner.

Lærdommen fra disse som har levd med de traumatiske opplevelsene sine i over 60 år er av uvurderlig betydning for ettertiden. De ble tvangsforflyttet fra hjemstedet sitt og internert. Selv om de ble behandlet godt av skolens personale, hadde nok mat og fikk skolegang³⁹, var de utsatt for frihetsberøvelse med de begrensninger det medfører.

3.4 Mestringsmekanismer

Mestringsstrategier er fleksible og kan tilpasses spesifikke situasjoner⁴⁰, inntil en viss grense.

James Garbarino⁴¹ viser ved hjelp av en forskningsbasert modell⁴² at utviklingen tar skade når risikofaktorene kumuleres og overstiger mestringsevnen. Alle liv innebærer risiko. Målet er ikke å gjøre livet risikofritt for disse barna, men å forhindre at risikoen overstiger barnets evne til å mestre dem. For å oppnå dette kan familienes og barnas

---

³⁸ Telle, Olaus Anna: Prolog til 50 års markeringen i 1992

³⁹ Intervju med Morten Telle 1998

⁴⁰ Van der Veer: 1994

⁴¹ Garbarino, James: Developmental consequences of living in dangerous and unstable environments: The situation of refugee children – in Margaret McCallin: The psychological well-being of refugee children 1992

⁴² Sameroff, Arnold 1990 in Garbarino 1992

mestringskapasitet styrkes gjennom forskjellige tiltak, og ellers bør alt som er mulig gjøres for å redusere risikoen på de områdene hjelpeapparatet har kontroll over. Evnen til å håndtere stress har både psykologiske og sosiale sider. Losel og Bliesener⁴³ fant i sin forskning en del faktorer som kan bidra til en sunn tilpasning til tross for vanskelige opplevelser. Disse faktorene er blant annet kognitiv kompetanse, en viss selvtillit, samsvar mellom selvtillit og evner, aktive forsøk på å takle stress, karaktertrekk som styrker aktive taklingsstrategier og positive forhold til andre i motsetning til passiv tilbaketrekning, stabile følelsesmessige forhold til minst en voksen, et åpent utdanningsklima og foreldreforbilder som oppmuntrer til konstruktiv håndtering av problemer.

3.5 Hjelpetiltak og tidsperspektiv

3.5.1 Hva slags hjelp trenger flyktningebarna?

Magne Raundalen har god erfaring med at barn får snakket igjennom det de har opplevd, ofte ned i grusomme detaljer, slik at de til en viss grad kan legge opplevelsene bak seg og gå videre. Han forteller om Jean Baptiste fra Rwanda som hadde sluttet å snakke. Etter noen forsøk på samtale begynte han å fortelle. Han hadde sett moren bli drept, og fortalte hvordan de gravde en grav, og dro den hodeløse kroppen til moren dit. Han fortalte også hvordan han hadde lett etter hodet til moren for å kunne begrave det sammen med kroppen, hvordan det var å løfte det, og hvordan ansiktsuttrykket hennes var. Etter å ha fått dette fram i bevisstheten ved hjelp av samtalene, klarte Jean Baptiste å begynne på skolen igjen.⁴⁴

I mange kulturer er barn fortrolige med å fortelle om seg selv ved hjelp av sangleker og eventyr. Da kan det være en bedre metode å bruke sang, dans og historiefortelling enn å bruke samtaler for å hjelpe barna til å få ut det som plager dem.

Når barn er utsatt for situasjoner som gjør at identitetsutviklingen deres er i fare, er det viktig å bruke de mulighetene som barnekonvensjonen gir for å forhindre dette. Dette kan gjøres gjennom barnekonvensjonen ved å bruke art. 39 om rehabilitering for å bidra til å reparere skadevirkningene av det barn har opplevd, og ved å bruke art.37b for å unngå ytterligere utviklingsmessige skader gjennom internering. Internering foregår i

---

⁴³ Losel og Bliesener 1990 i Garbarino 1992

⁴⁴ Tystad, Jan: Vergeløse barn 2001

mange tilfeller under atskillig verre forhold enn på Framnes, men det bør unngås uansett. Den australske forskningen og forskning på vietnamesiske barn som var internert i Hong Kong⁴⁵ viser at internering av barn vanskelig kan foregå uten skadevirkninger på identitetsutviklingen og den mentale helsen. I tillegg er det viktig å forhindre at barn blir skilt fra foreldre eller omsorgspersoner med de skadevirkninger det kan gi. Konklusjonen må bli at unntaket i 37d om at barn kan interneres hvis det skjer lovlig, som siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, må brukes med stor varsomhet, og at mye må være prøvd før man tyr til det. Skadevirkningene er store på familiestrukturen og foreldrerollen ved internering. Å skille foreldre og barn kan gi stor, kanskje uopprettelig, skade på tilknytningsutviklingen og gi uheldige følger for identitetsutviklingen. Derfor er det viktig at personer som har omsorg for barn heller ikke interneres.

Hvis vi ser på historien til Telavågbarna i lys av barnekonvensjonen ser vi at de forholdene Telavågbarna holder fram som de viktigste har fått sin plass der. I likhet med konvensjonen om sivile og politiske rettigheter⁴⁶, er barnekonvensjonen grunnlagt på en ide om familien som en grunnleggende, viktig enhet i samfunnet. Det blir viktig å bruke barnekonvensjonen til å holde familier sammen i den grad det er mulig, og ikke glemme verdien av en storesøster eller bestemor, som i andre kulturer kan være like viktige omsorgspersoner som foreldre i vår kultur.

Det er også viktig å spre informasjon om hvor stor betydning traumatiske opplevelser kan ha, og hvor store følger ubearbeidete traumer kan ha for den mentale helsen, og at det å få hjelp til psykologisk rehabilitering etter art. 39 i en periode kan utgjøre forskjellen mellom et godt liv hvor det er mulig å leve med tidligere traumer, og et liv med angst og dårlig mental helse med de lidelser det fører med seg.

Det er viktig at man tar i betraktning både fortid, nåtid og fremtid når man vurderer hjelpetiltak. Alle disse tre nivåene må håndteres for at man skal kunne få en god identitetsutvikling.

---

⁴⁵ Mc Callin, Margaret :Living in detention 1992

⁴⁶ Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter 1966 Art.23(1)

3.5.2 Fortid

Flyktningebarn kommer fra alle slags vanskelige situasjoner. Felles for dem er at de har opplevd store tap og større eller mindre grad av frykt for livet sitt. En fortvilet gutt beskriver hvordan det er å flykte på denne måten: ”Det å flykte, det er som å bli sparket høyt, høyt, høyt opp i lufta og så aner du ikke om du kommer til å falle ned på en blomst eller på en hai.”⁴⁷

De har også opplevd hjemløshet. Et hjem er en av de viktigste stabiliserende faktorene i livene våre. Et barn uttrykte det slik: ”Et hjem er et sted der du kan dyrke blomster hvis du vil”.⁴⁸ Mangel på et sted å kunne velge å gjøre noe med en permanent karakter, som å dyrke blomster, vil hindre utviklingen av en god tilknytning som kan gi basis for en god identitetsutvikling.

En slik fortid vil kreve så mye plass i barnets bevissthet at det kan forstyrre barnets videre utvikling og innlæring av nye kunnskaper. Derfor er det uhyre viktig å få god psykologisk hjelp til å bearbeide de vanskelige opplevelsene fra fortiden for å forhindre en slik forstyrret utvikling.

3.5.3 Nåtid

Det er av avgjørende betydning å normalisere hverdagen for flyktningebarn så fort som mulig. I retningslinjene for beskyttelse av flyktningebarn⁴⁹ står det hvordan man i krisesituasjoner først sørger for mat og et sted å sove, og så sørger for faste rutiner hvor skolegang er det viktigste strukturerende elementet. Alt som kan bidra til å gi en følelse av stabilitet og trygghet er ekstremt viktig når store deler av barnas liv har rast sammen. Jo større indre kaos, dess viktigere er det at den ytre strukturen ivaretas av kompetente voksne, slik at flyktningebarna kan bruke all sin energi på rehabilitering. En ytre struktur vil også kunne virke samlende på en opprørt og fortvilet sjel.

Det er også viktig å finne aldersadekvat virksomhet gjennom god omsorg for de minste barna, lekegrupper for de litt større, skolegang for barn i skolealder og meningsfylte aktiviteter for ungdommene. Viktigheten av å holde fast i ungdommene kan ikke understrekes nok. De er fremdeles i en viktig fase av identitetsutviklingen sin og er

---

⁴⁷ Christie, Helen Johnsen: Psykologiske følger for krigsrammede barn 1997

⁴⁸ Garbarino, James: 1992

⁴⁹ UNHCRs guidelines on protection and care for refugee children 1994

sårbare for avvisning og mangel på tilhørighet. Kirsti Jareg har skrevet om flyktningeungdom.⁵⁰ I et avsnitt om forebyggende faktorer og risikofaktorer i forhold til å utvikle psykososiale problemer siterer hun en barnevernsarbeider som sier at ”et fast voksent menneske kan gjøre mirakler”. Hvis det er vanskelig for foreldrene å være slike faste voksne er det viktig at de får hjelp til å være det, eller at man trekker inn andre som kan støtte ungdommen med varme og fasthet. Hun nevner også i sitt arbeid viktigheten av positive tilbakemeldinger på skolearbeid og andre aktiviteter. Her er det en hårfin balansegang mellom ungdommens behov for ikke å være annerledes og behovet for å være spesiell og flink. Så lenge elevene har språkvansker er det ekstra viktig å oppmuntre dem ved hjelp av smil og nikk og tonefall. Samtidig er det viktig å understreke at språkkunnskaper er nødvendig for å kunne lykkes på skolen. Dårlige språkkunnskaper og nederlagerfaringer fra skolen øker sannsynligheten for utvikling av psykososiale problemer. Hun nevner også flyktningers økte behov for kontroll og forutsigbarhet, og betydningen av å vite hva de venter på og hvorfor. Hun forteller blant annet om betydningen av et så enkelt tiltak som at noen i ungdommens kommende vertskommune sender dem et postkort og sier at de gleder seg til å ta i mot dem, selv om det blir en stund til. Det øker forutsigbarheten og følelsen av å ha en viss kontroll over livet, som er en av de grunnleggende forutsetningene for god psykisk helse.

For ungdom som har vært barnesoldater, eller kanskje har måttet forsvare seg for å overleve i flyktningeleire er det viktig å få hjelp til å håndtere aggresjon.

Jareg siterer en psykiater på en psykiatrisk ungdomsavdeling som sier at disse ungdommene vil bli stigmatisert i vårt samfunn uten en slik hjelp.

For ungdom med slike erfaringer er det ikke sikkert at tradisjonell samtaleterapi egner seg. Grunnen til at ungdommen ikke virker behandlingsmotivert eller unndrar seg voksenkontakt, kan være at denne behandlingen eller kontakten ikke er tilpasset ungdom.

Spørsmålet om tidligere beskyttelse eller tidligere overgrep fra voksne er av stor betydning. I traumelitteraturen ser det ut til å være enighet om at hvis foreldrene kan fungere som et slags beskyttende skjold og verne barnet i skremmende situasjoner så kan dette hindre senvirkninger av sterke opplevelser. Barn trenger å skape mening i det

---

⁵⁰ Jareg, Kirsti: Flyktningeungdom i risikozonen 1998

de opplever for å kunne bearbeide det. Hvis de har en voksen som kan forklare dem hva som skjer vil det underlette denne prosessen.⁵¹

3.5.4 Fremtid

Den siste faktoren Jareg nevner i forbindelse med risiko er fremtidshåp. Her vil troen på en god fremtid med arbeidsmuligheter og en viss handlefrihet være en faktor som minsker risikoen for utvikling av psykososiale problemer. Et svært viktig tema her, er flyktningebarns behov for en permanent tilknytning til et samfunn. Margaret McCallin⁵² understreker viktigheten av at alle som er opptatt av den psykiske helsen til internerte barn forstår at livet til disse barna ikke kan settes ”på vent.” De utvikler seg og påvirkes kontinuerlig av forholdene de lever under. Dette gjelder alle barn.

Praksisen med midlertidig beskyttelse av flyktninger er spesielt uheldig for barn. Flyktningebarn som ikke raskt får en permanent løsning, risikerer å bli værende i en situasjon med midlertidig beskyttelse i flere år. En slik situasjon innebærer en sterk usikkerhet for barna fordi de ikke vet når og hvor de kan bli tvunget til å reise. Denne utryggheten vil skade barna fordi den hindrer dem i å knytte seg til vertslandet. Under så utrygge forhold blir tilknytningen til vertssamfunnet løs og usikker, og det vil være vanskelig å få en sikker tilhørighet til språk og kultur. Barn trenger den tryggheten en permanent tilknytning til et samfunn gir for å utvikle en trygg og god identitet.

Rasisme er også et viktig element her. Ungdom som ser at foreldrene deres ikke får arbeid i Norge kan lett miste troen på at det er noe vits i å skaffe seg utdanning. Det kan lett oppstå en situasjon hvor ungdommen utvikler lært hjelpeløshet.⁵³

Et annet viktig element i forbindelse med fremtidshåp er om ungdommene føler at de kan stole på å bli beskyttet og tatt på alvor av voksne autoritetspersoner på skolen, i politiet eller andre steder hvis de blir mobbet eller truet.

Denne følelsen av trygghet på at noen som er større og sterkere enn en selv, vil handle hvis man trenger det, er viktig for alle, men særlig viktig for grupper som er ekstra sårbare og utsatte som flyktningebarn og ungdommer.

---

⁵¹ Dyregrov: 2000

⁵² McCallin: Living in detention: 1992

⁵³ Seligman 1975

Alle tre nivåene fortid, nåtid og fremtid må integreres i møte med flyktningebarn for at de skal kunne få den hjelpen de trenger for å kunne utvikle en trygg og god identitet .

Det vil ikke nytte å sørge for en god nåtid med skolegang og ellers trygge forhold hvis minnene fra fortiden forstyrrer nattesøvnen og ødelegger konsentrasjonen.

Det er heller ikke nok å sørge for bearbeiding av minnene hvis man ikke gir skolegang som kan bidra til å gi en følelse av mestring og verdi, sammen med et håp om en meningsfylt fremtid.

Bare fremtidshåp er det ikke mulig å ha uten et fundament hvor man har en slags viten om hvem man er, hva som er viktig for en og tillit til at man kan mestre det man møter i livet.

4 INTERNASJONALE RETTIGHETER FOR FLYKTNINGEBARN

4.1.1 Flyktningekonvensjonen i forhold til barns rettigheter.

Siden flyktningekonvensjonen fra 1951 mangler egne rettigheter for barn vil ikke denne konvensjonen kunne brukes til å sikre rettighetene til barn som er på flukt.

Barn som er på flukt eller har flyktet, er mennesker som i en av livets mest sårbare faser, hvor de utvikler seg og bygger identiteten sin, blir utsatt for enorme påkjenninger. På grunn av denne ekstra sårbarheten trenger de økt beskyttelse og må ikke utsettes for tilleggsbelastninger som internering. Man skulle tro at barn kunne få beskyttelse som sosial gruppe etter flyktningekonvensjonen, men slik er det ikke. Et rettsvern for flyktningebarn må derfor baseres på barnekonvensjonen.

4.1.2 Forventninger knyttet til vedtakelsen av barnekonvensjonen.

Da barnekonvensjonen ble vedtatt i 1989 ble det skapt store forventninger i forhold til barns rettigheter. Løftene i dette historiske dokumentet inkluderer barns rett til liv, barns rett til å være fri fra diskriminering, å bli beskyttet i væpnede konflikter, å bli beskyttet fra tortur eller grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, barns rett til frihet fra vilkårlig frihetsberøvelse, barns rett til spesialbehandling innen justissystemet, rett til utdanning, helsestell, en akseptabel levestandard og frihet fra økonomisk utnyttelse eller annen form for misbruk. Utallige barn verden over har opplevd at disse løftene har blitt brutt og at forventningene ikke har blitt innfridd. Flyktningebarn er blant de mest sårbare av alle barn. Selv om mer enn halvparten av verdens flyktningebefolkning er barn, blir deres rettigheter og beskyttelsesbehov ofte neglisjert. De har lidd under krig og andre former for forfølgelse i hjemlandet, og blitt tvunget til å flykte fra hjemmene sine på grunn av det. Så viser det seg ofte at menneskerettsbruddene som driver barn på flukt bare er begynnelsen på de vanskelighetene mange flyktningebarn møter.⁵⁴

---

⁵⁴ Human Rights Watch: Promises broken, an assessment of childrens rights on the 10th anniversary of the convention on the rights of the child- December 1999

4.1.3 Jurisdiksjon

Alle barn under 18 år som oppholder seg i en signaturstat har rettigheter etter konvensjonen. Det vil si at alle flyktningebarn som oppholder seg i vårt land har rettigheter etter denne konvensjonen. Art.2nr.1 gir hvert enkelt barn krav på at staten verner dets rettigheter, og art. 22 pålegger partene å treffe egnete tiltak for å sikre et barn som søker flyktningstatus eller som anses som flyktning, enten det ledsages eller ikke av sine foreldre eller av noen annen person, nødvendig vern og humanitær hjelp i samsvar med gjeldende rettigheter.⁵⁵ Rettighetene er av varierende karakter. Lengre tids opphold fører til krav på mer omfattende rettigheter. Barn som oppholder seg ulovlig er også beskyttet av konvensjonen selv om dette ikke er uttrykt i nasjonal lovgivning.

4.1.4 Historikk

Barns rettigheter ble første gang nevnt i en internasjonal resolusjon i 1924.Da godkjente folkeforbundet en resolusjon som anerkjente en erklæring om barns rettigheter. Denne erklæringen var foreslått av styret i ”Save the children international union ”året før. Folkeforbundets medlemmer ble oppfordret til å følge de fem prinsippene i dette dokumentet. Det ble kjent som Geneve-deklarasjonen og var viktig fram til 1948 hvor det ble brukt som basis for en utvidet syvpunksdeklarasjon som ble vedtatt av generalforsamlingen i det nyopprettede FN.

I 1959 kom FNs deklarasjon om barns rettigheter. Denne teksten ble utgangspunktet for arbeidet med barnekonvensjonen. Det underliggende temaet for disse soft-law instrumentene var at barn trenger spesiell beskyttelse og trenger å bli prioritert i forhold til omsorg.⁵⁶ Dette var et uttrykk for den store bekymringen for barn som preget første halvdel av det tyvende århundre, og den økte oppmerksomheten på barns situasjon som oppsto i kjølvannet av de to verdenskrigene.

Erfaringene fra verdenskrigene førte til at mange ønsket å arbeide for å hindre at noe lignende skulle skje igjen. Framveksten av et nytt syn på barn og barndom og den sterke økningen i internasjonal menneskerettighetslovgivning dannet bakgrunnen for at det ble mulig å forme og vedta en juridisk bindende konvensjon om barns rettigheter i 1989.

---

⁵⁵ Grøslund:1993

4.1.5 Generelt om barnekonvensjonen.

FNs barnekonvensjon har en uvanlig stor rekkevidde. Den dekker alle de områdene man vanligvis tenker på som menneskerettighetenes område, sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle. Slik er viktigheten av alle rettighetene blitt understreket.

Konvensjonen innebærer et stort sprang forover når det gjelder å sette standard for spørsmål som gjelder barn.

Den har også rekordmange traktatparter. Den har 191 medlemsland, og det er bare USA og Somalia som ikke har ratifisert.

Den har også en egen komite som skal overvåke forholdene i de forskjellige statene med hensyn til etterlevelse av barnas rettigheter.

Gjennom konvensjonen har reglene om barns rettigheter blitt klare, sammenhengende og forståelige. Den er viktig som retningslinje for handling, og som verktøy for å spre kunnskap og forståelse for barnas spørsmål. Arbeidet med barnekonvensjonen har også økt oppmerksomheten rundt barns rettigheter. Denne økte oppmerksomheten øker sjansen for å sikre respekten for konvensjonens rettigheter.⁵⁷

Barnekonvensjonen har flere bestemmelser som skal sikre barn en tryggest mulig oppvekst slik at de kan utvikle seg på en god måte. Konvensjonens hovedformål om overlevelse og utvikling for alle barn er uttrykt i Art. 6. Bestemmelsene i konvensjonen kan ikke vurderes isolert. Konvensjonen er udelelig, og artiklene er gjensidig avhengig av hverandre. Den førte også til en endring av tankegangen i forhold til barn, fra barn som individer med behov som skal bli møtt, til barn som individer med egne rettigheter.⁵⁸

Som vi har sett gjelder denne konvensjonen alle barn under 18 år, også flyktningebarna. Konvensjonens bestemmelser reflekterer at barn er sårbare fordi de er i utvikling og fordi de er avhengige⁵⁹. Forskjellig grad av sårbarhet er knyttet til forskjellige aldre. Felles for alle barn er at deres tidsperspektiv er annerledes enn voksnes. Barns utvikling foregår hele tiden. Den kan ikke stanses mens man venter på gode løsninger for dem, og den kan lett bli forstyrret i krisesituasjoner. Barn har behov

---

⁵⁶ Detrick, Sharon (editor): The United Nations Convention on the Rights of the Child 1992

⁵⁷ Detrick, (editor) : 1992

⁵⁸ Van Bueren, Geraldine (editor): International documents on children 1998

⁵⁹ Hodgkin, Rachel: Implementation handbook for the convention on the rights of the child 1998

for trygghet enten de er 1 eller 18 år. Det er viktig å normalisere hverdagen for barn som er på flukt så fort som mulig.⁶⁰ For barn som er store nok er barnehage og skoletilbud en viktig måte å bidra til normalitet og struktur. Større barn og ungdommer som ikke fanges opp av skolesystemet må få tilbud slik at ikke hverdagen blir meningsløs, og det blir lett å ty til en voldelig og destruktiv livsstil. Det er svært viktig å betrakte den totale situasjonen til disse barna og ungdommene slik at de får den hjelpen de trenger i forhold til det de har opplevd. I tillegg til skolegang og aktiviteter som kan normalisere hverdagen er det avgjørende at de som trenger det får psykologisk hjelp til å bearbeide de traumatiske opplevelsene de har med seg. Barn i utvikling er sårbare under normale forhold, og sårbarheten til barn som er i en flyktningsituasjon blir veldig mye større. I tillegg til at de har sine egne forferdelige opplevelser å streve med og sin egen usikkerhet i forhold til fremtiden, mangler de ofte den nødvendige støtten i familien sin. De kan ha mistet eller kommet bort fra en eller begge foreldrene sine, eller foreldrene kan være så nedbrutt over sin egen situasjon at de ikke klarer å gi barna sine den støtten og tryggheten de trenger.

Intensjonene i barnekonvensjonen er av høy kvalitet og svært gode. De tar hensyn til helheten i barnas liv og bør oppfylles ved hjelp av de forskjellige bestemmelsene i konvensjonen.

4.2 Hovedprinsippene i barnekonvensjonen.

De prinsipielle bestemmelsene i konvensjonen er art.2 om ikke diskriminering, art.3 om barnets beste og art.12 om deltakelse og barnets rett til å bli hørt.

Selv om rettighetene i barnekonvensjonen dekker nesten alle deler av et barns liv, er det rettighetene i disse tre artiklene som danner rammeverket for hele konvensjonen. Disse rettighetene er fundamentale og forsterker hverandre for å nå konvensjonens mål om overlevelse og utvikling som er uttrykt i art.6.

Art.2 gjelder barns vern mot forskjellsbehandling. Etter art.2nr.1 skal barn sikres lik adgang til de rettigheter som følger av selve konvensjonen. Etter art.2nr.2 skal barn sikres mot forskjellsbehandling som skyldes forhold hos andre mennesker. Denne delen av bestemmelsen verner konkret mot ulik behandling og straff på grunn av foreldre,

---

⁶⁰Guidelines for refugee children 1994

vergers eller familiens stilling, virksomhet, tro eller meninger.⁶¹ Sikring av menneskerettigheter uten forskjellsbehandling er et av de grunnleggende prinsipper som kommer til uttrykk både i barnekonvensjonen, FNs to menneskerettighetskonvensjoner og i EMK. Internering vil på grunn av de store skadevirkninger for barns utvikling være i strid med prinsippet om overlevelse og utvikling. I tillegg vil det skape økte forskjeller mellom barn og derfor være i strid med ikke-diskrimineringsprinsippet i art.2.

Når barn har særlige behov kan det være legitimt å forskjellsbehandle disse i en positiv forstand for at de skal kunne oppnå samme rettigheter som andre barn. Denne bestemmelsen gjør det legitimt å forskjellsbehandle flyktningebarn slik at de kan få psykologisk hjelp til å bearbeide opplevelsene sine, og til å kunne leve med det de har med seg av sorg og savn. Denne hjelpen vil i mange tilfeller være avgjørende for om disse barna kan få et godt liv, og må kunne sees på som legitim forskjellsbehandling etter art.2.

Art.3 handler om barnets beste. Denne artikkelen er fundamental for hele konvensjonen, fordi den forutsetter at barnets beste må være et vesentlig hensyn i alle handlinger som berører barn. Selv om uttrykket barnets beste gir rom for tolking, utgjør dette prinsippet et viktig skritt fremover i forhold til tilnærmingmåter både til barn som gruppe, og i individuelle tilfeller for å finne de beste løsninger.⁶² At konvensjonsteksten fikk formuleringen ”a primary consideration”, istedenfor ”the primary consideration” var et uttrykk for en erkjennelse av at det finnes situasjoner hvor konkurrerende rettslige interesser eller samfunnsinteresser har like stor berettigelse som barnets interesser. At barnets beste skal prioriteres utelukker derfor ikke at andre hensyn kan tillegges stor vekt, og garanterer heller ikke at barnets beste alltid vil være avgjørende for utfallet i beslutninger som gjelder barnet. Påbudet i art.3 nr.1 om å la barnets beste komme i første rekke ved alle handlinger som gjelder barnet er meget omfattende. Det gjelder først og fremst all offentlig virksomhet som domstoler, all administrativ virksomhet, lovgivende organer og offentlige velferdsorganisasjoner. Art.3 gir også direktiver til private velferdsorganisasjoner som har barn i målgruppen, for eksempel Røde Kors og Redd Barna.⁶³ Denne bestemmelsen er en prinsipperklæring uten nærmere retningslinjer

---

⁶¹ Grøslund: 1993

⁶² Detrick (editor): 1992

⁶³ Grøslund: 1993

for hva som skal anses som barnets beste. Dette må innholdsbestemmes nærmere, og forskjellige momenter vil være aktuelle avhengig av hva slags sak som behandles. Det er viktig å ta i betraktning både korttids- og langtidshensyn i forhold til barnet. Hvilke hensyn som vektlegges vil variere over tid, fra barn til barn, land til land, og med ulike verdioppfatninger. Konklusjonen på hva som er barns beste vil i hver enkelt sak avhenge av en helhetsvurdering. For flyktningebarn må en vurdering av barnets beste ta hensyn til den spesielle situasjonen disse barna er i, og viktigheten av hurtig saksbehandling må være et tungtveiende hensyn i slike saker.

Prinsippet om barnets beste er nedfelt i flere konkrete lovbestemmelser i norsk rett, både i barneloven og i barnevernloven. Det kunne med fordel vært inntatt i flere lover.

Ellers må enhver tolking av ”barnets beste” være i samsvar med konvensjonens ånd, særlig med vekt på barnet som individ med egne synspunkter og følelser, og som individ med både sivile og politiske rettigheter og rett til spesiell beskyttelse.⁶⁴ Det er også viktig å huske på at innholdet i denne artikkelen ligger under hele konvensjonen og at hver artikkel er en variasjon over temaet barnets beste.

Bestemmelsen i Art.6 uttrykker barnekonvensjonens overordnede mål om overlevelse og utvikling for alle barn.

Art.12 handler om barns rett til deltakelse, til å gi uttrykk for sin mening og til å bli hørt. Deltakelse er et gjennomgangstema i barnekonvensjonen, og dette er første gang deltakelsesrettigheter for barn har blitt inkorporert i et barnefokusert internasjonalt instrument.⁶⁵

Dette er en viktig bestemmelse som i tillegg til å sette en standard for hvordan man skal møte barn inneholder et uttrykk for et nytt syn på barn. Den er også avgjørende i forhold til å kartlegge hva som er barnets beste. Det lar seg vanskelig gjøre uten å høre på barnet for å lære det å kjenne med dets bakgrunnshistorie. Barnets deltakelse i beslutningsprosessen hjelper voksne å gjøre bedre valg fordi de blir bedre informert om tankene, følelsene og behovene til barna. Deltakelse fyller også et utviklingsmessig formål. Gjennom deltakelse lærer barn å ta beslutninger og kan oppnå den tilliten de trenger for å bruke disse evnene på en god og klok måte. Ettersom barna modnes deltar

---

⁶⁴Hodgkin: 1998

⁶⁵ Detrick (editor):1992

de mer i beslutningsprosessen. Førskolebarn kan for eksempel delta ved å gi informasjon gjennom tegninger. En slik deltakelse er avhengig av at den voksne kan og vil bruke bildene som en informasjonskilde om barnas tanker og følelser.

Dette blir særlig viktig når det gjelder små flyktningebarn. Her har barna en mulighet til å uttrykke seg, og hjelperne har en mulighet til å forstå dem. Dette vil antagelig lette litt av det trykket det lille barnet lever med og kunne gi hjelperne nyttig informasjon om barnets bakgrunn. En viktig forutsetning for at dette skal ha en god virkning er at hjelperne har gode kunnskaper om barns utvikling, og at de tolker det barn uttrykker gjennom tegningene sine med stor forsiktighet. Etter hvert kan barna delta i en dialog hvor de kan utveksle meningene sine med voksne. Når voksne tar hensyn til synspunktene deres i samsvar med barnets alder og modenhet deltar barna i beslutningsprosessen i henhold til barnekonvensjonen.

For de større flyktningebarna blir det viktig å få fortalt historien sin. Det blir viktig å gi dem en reell mulighet til å få formidlet hva de har opplevd, og hva som er viktig for dem videre. Å gi denne reelle muligheten kan blant annet handle om forhold i intervjusituasjonen som å sørge for en vennlig atmosfære for å dempe angsten og skape tillit. Mange flyktningebarn vil ha dårlige erfaringer med autoritetspersoner, og det vil være vanskelig for dem å åpne seg slik at de får gitt de opplysningene som er viktige for at det skal foregå en reell deltakelse. Det er viktig å huske på at det er den voksnes ansvar å tilrettelegge for en situasjon som inngir den nødvendige tillit. Deltakelse er ellers en prosess hvor større kontroll over eget liv følger med høyere alder og modenhet. For flyktningebarn som har fått livet sitt rykket opp med roten er denne bestemmelsen veldig viktig. Med aldersadekvat hjelp fra voksne vil informasjon til og dialog med disse barna gi muligheter for å finne best mulige løsninger for fremtiden deres.

4.3 Bestemmelser av særlig betydning for flyktningebarn

Art.4 inneholder det overordnede prinsippet om statenes forpliktelse til å iverksette tiltak som er nødvendige for å kunne virkeliggjøre de rettigheter som omfattes av barnekonvensjonen. Dette er en viktig bestemmelse som slår fast at statene må gjøre sitt ytterste for å sikre at de rettighetene konvensjonen gir faktisk blir gjennomført. Den er også viktig fordi det internasjonale samarbeidet fremheves for å kunne virkeliggjøre barns rettigheter over hele verden, og fordi den appellerer til solidaritet statene imellom.

Art.8 handler om bevaring av identitet. Det er viktig i forbindelse med den psykologiske identiteten å kjenne historien sin. Denne bestemmelsen dekker først og fremst forhold som ikke forekommer så ofte i Norge, men vil kunne brukes der den faktiske identiteten er usikker for å sikre den med den betydning det har for den psykologiske siden av denne.

Art.22 nr.1 dreier seg om flyktningebarns rettigheter i henhold til barnekonvensjonen. Denne bestemmelsen krever at statene skal yte vern og humanitær hjelp i samsvar med forpliktelser etter barnekonvensjonen. Vernet skal tre i kraft fra barnet kommer til landet som asylsøker og skal fortsette etter at han eller hun eventuelt er blitt godkjent som flyktning og bosetter seg i landet på mer permanent basis.⁶⁶

I tilknytning til art. 22 er det en rekke andre bestemmelser i barnekonvensjonen som har betydning for utviklingen av flyktningebarnas identitet. De viktigste av disse er retten til omsorg fra foreldrene i art. 9 og retten til utdanning i art.28.

Art.22 er viktig fordi det er denne bestemmelsen som skal sikre at flyktningebarna får oppfylt de rettighetene de har .

Art.9 dreier seg om barns rett til å få omsorg fra foreldrene. Dette prinsippet ble uttrykt slik i art.6 i 1959 deklarasjonen om barnets rettigheter:⁶⁷For å oppnå en fullstendig og harmonisk utvikling av personligheten, trenger barnet kjærlighet og forståelse, og skal når det er mulig vokse opp under foreldrenes ansvar med omsorg fra dem. I konvensjonen for sivile og politiske rettigheter heter det i art.23(1) at familien er den naturlige og fundamentale gruppeenheten i samfunnet, og har rett til beskyttelse fra samfunnet og staten. Dette er en del av fundamentet for barnekonvensjonen, og det er veldig viktig for flyktningebarns utvikling at de er sammen med familien sin.

Art.37 handler om frihetsberøvelse, tortur og umenneskelig behandling av barn. Artikkelen pålegger statene å garantere barnet en rekke sentrale rettigheter. Den innebærer en sterk forpliktelse for statene og er blant de artikler i barnekonvensjonen som går lengst i å gi barnet konkret vern. Den gjelder all behandling av barn, også enhver form for internering av barn, og vil være hjemmelen for rettshjelp til barn som er internert fordi de er flyktninger .Art.37d handler om retten til hurtig juridisk bistand for barn i slike situasjoner, og retten til å prøve lovligheten av enhver form for

---

⁶⁶ Grøslund: 1993

frihetsberøvelse. I Art.37 b heter det at ” partene skal garantere at intet barn ulovlig eller vilkårlig blir frarøvet sin frihet. Pågripelse, internering eller fengsling av et barn skal skje på lovlig måte og skal bare benyttes som en siste utvei og for kortest mulig tidsrom.” Komiteen for barns rettigheter” har understreket at bestemmelsene i art.37 som begrenser frihetsberøvelse gjelder all slags restriksjoner på frihet, også den som rammer asylsøkere og flyktningbarn.⁶⁸

Jeg ser på retten til utdanning som er uttrykt i Art.28, og statenes plikt til å rehabilitere etter art.39 som de viktigste bestemmelsene i arbeidet med å sikre god identitetsutvikling og god mental helse for flyktningebarn.

Art.28 gir barn rett til utdanning. Den fokuserer på at barn skal ha like muligheter til utdanning. Denne bestemmelsen gir konkrete anvisninger på hvordan retten til utdanning skal realiseres, og innebærer sterke forpliktelser for statene.⁶⁹ Retten til utdanning er sterkest når det gjelder grunnskoleopplæringen, og svekkes høyere opp i utdanningssystemet. For flyktningeungdommer er dette veldig uheldig, siden de på mange måter befinner seg i en risikosone. I retningslinjer for beskyttelse av flyktningebarn blir skolegang sett på som et av de viktigste tiltakene for å hjelpe barn med å normalisere hverdagen sin, i tillegg til at det gjør fremtidsutsiktene deres bedre. Betydningen av utdanning for alle deler av flyktningebarns liv og utvikling kan ikke overvurderes.

Art.39 handler om rehabilitering og reintegrering.” Partene skal treffe alle nødvendige tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering og samfunnsmessig tilbakeføring av et barn som er offer for; enhver form for vanskjøtsel, utnyttning eller misbruk; tortur eller enhver annen form for grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff; eller væpnede konflikter. Slik rehabilitering og tilbakeføring skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvrespekt og verdighet”. FNs konvensjon mot tortur

---

⁶⁷Hodgkin: 1998

⁶⁸ Hodgkin: 1998

⁶⁹ Grøslund: 1993

og annen grusom, umenneskelig behandling har en tilsvarende bestemmelse i sin Art.14.⁷⁰

Denne bestemmelsen er viktig for å sikre flyktningebarna den hjelpen de trenger for å oppnå rehabilitering. Barn som har flyktet vil ofte ha vært utsatt for et eller flere av de forholdene som er nevnt i vilkårene for å få hjelp etter denne bestemmelsen. Siden flyktningebarn og asylsøkerbarn som kommer til Norge er en helsemessig utsatt gruppe, både på grunn av forhold i hjemlandet, under reisen hit og all usikkerheten som preger oppholdet i Norge, har helsedirektoratet gitt midlertidige retningslinjer for helsetjenesten for asylsøkere og flyktninger. Der slås det fast at helsetjenesten skal medvirke til at tidlig og tilstrekkelig hjelp settes inn for å unngå helseproblemer og sykdom.⁷¹

Art.39s ordlyd sier at statene er forpliktet til å iverksette alle nødvendige tiltak for å fremme rehabilitering av barn. Denne bestemmelsen går lenger og gir noe mer enn en mulighet til legitim forskjellsbehandling som i art.2. Ordlyden viser at dette er en sterk forpliktelse for statene. Det mangler imidlertid en ytterligere presisering av hva slags tiltak dette skal være. Dermed blir det opp til den enkelte stats vurdering og politiske prioritering å bestemme typen tiltak, og den sterke forpliktelsen i ordlyden mister på denne måten noe av den kraften nærmere angitte retningslinjer for tiltak kunne ha gitt. Forpliktelsen er allikevel uomtvistet. Komiteen for barnets rettigheter har foreslått at flyktningebarn blir betraktet som offer i art.39s betydning. Den foreslår at i lys av den omfattende problematikken i forhold til flyktningebarn skal alle nødvendige virkemidler brukes for å sikre at disse sårbare gruppene har tilgang til grunnleggende tjenester, spesielt innen utdanning, helse og sosial rehabilitering. Mange flyktningebarn har opplevd ting som gjør at de er offer i art.39s betydning, men med en slik tolking ville alle flyktningebarn kunne få hjelp etter denne bestemmelsen. Dette er etter min mening et veldig godt forslag, som antagelig ville gjøre det vanskeligere for statene å nedprioritere denne gruppen. Nødvendige tiltak må bli å sikre dem rett til skolegang, og rett til psykologisk rehabilitering for å nå målet i art.6 om overlevelse og utvikling. Muligheten for å internere barn, eller å plassere dem i miljøer som er sterkt preget av mangel på

---

⁷⁰ Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment- December 10 1984

⁷¹ Rundskriv IK-45/87 gjengitt i Grøslund: 1993

kontroll over eget liv, må også snevres inn til det absolutte minimum, siden forskning og erfaring så entydig viser at det er svært skadelig for barns psykologiske helse. På grunn av skadevirkningene strider det også mot konvensjonens mål om overlevelse og utvikling.

4.4 Retningslinjer for omsorg og beskyttelse av flyktningbarn.⁷²

For å forbedre beskyttelsen og omsorgen for flyktningebarn har UNHCR innført en politikk for flyktningbarn⁷³. Denne politikken fikk sin tilslutning fra eksekutivkomiteen i UNHCR i oktober 1993. Retningslinjene for omsorg for flyktningbarn ble oppdatert i lys av den nye politikken og foreligger i dette dokumentet. Grunnlaget i retningslinjene er erkjennelsen av at barn har behov for ekstra omsorg og hjelp fordi de er sårbare. De er utsatt for sykdommer, underernæring og fysiske skader. De er avhengige og trenger voksnes støtte, ikke bare for å overleve, men også for å ha det bra både psykologisk og sosialt. I tillegg er barn i utvikling. De utvikler seg i stadier, og forsinkelser eller vanskeligheter i et stadium kan skape forstyrrelser i utviklingen. Retningslinjene er å betrakte som en hjelp til problemløsning ved å peke på viktige forhold. De sier ikke hvordan en bestemt type støtte skal gis, men sier noe om hvorfor det er viktig med slik støtte. Dette betyr ikke at de bare skal brukes når det passer sånn. Disse retningslinjene er å betrakte som et verktøy for å oppnå politiske mål, og det skal gode grunner til å fravike dem. Noen retningslinjer har et sterkere uttrykk enn andre og da er de uttrykk for en standard som må følges hvis det ikke foreligger ekstraordinære forhold.

Kapitel 4 handler om psykososiale forhold, og legger vekt på at barnas psykososiale helse er like viktig som deres fysiske helse. Uttrykket psykososial helse brukes for å vise det nære forholdet mellom psykologiske og sosiale faktorer. For å oppnå best mulige psykososiale forhold må man satse på forebygging ved å fremme alle faktorer som gjør at barnet har det godt, og på å sørge for at de barna som har blitt skadet eller har spesielle behov får den hjelpen de trenger.

Kapitlet sier også litt om hvorfor psykososiale forhold er så viktige. Den psykologiske faktoren som er spesiell for barn er at de utvikler seg. Dette er kjernen i forståelsen av viktigheten av å skape et godt psykososialt miljø for barn. Oppbruddene og

---

⁷²Guidelines for refugee children 1994

⁷³ UNHCR: Policy on refugee children- October 1993

usikkerheten som ligger i flyktningesituasjonen kan skade barns utvikling på alle områder. Det viktigste for deres følelsesmessige tilstand er den beskyttelsen og omsorgen de får fra familien og samfunnet. Ofte vil foreldrene ha vanskeligheter med å ta seg av barna på grunn av sine egne vanskeligheter. Her oppstår den dobbelte risikoen ved at barna i tillegg til at de har opplevd vanskelige ting mangler den nødvendige støtten fra omsorgspersonene som kunne hjulpet dem å skape mening i det de har opplevd. Barn påvirkes ikke bare av det de opplever, men også av det de mangler. Hvis de mangler utviklingsmessige nødvendigheter som lek og skole vil det være skadelig for dem.

Den neste sekvensen i dette kapitlet handler om hvordan man kan hjelpe. Hjelpen skal først gis gjennom forebygging. Man skal identifisere faktorer som kan skape angst og finne tiltak for å unngå dem. Så må normaliteten gjenopprettes ved å hjelpe familien til å fungere så normalt som mulig. Det er viktig å innføre et mest mulig forutsigbart miljø.

4.5 Særlig om internering

4.5.1 Art. 31 i Flyktningekonvensjonen

Flyktningekonvensjonens art.31 har avgjørende betydning for interneringsspørsmålet. Den fritar flyktninger som kommer fra et land der de blir forfulgt fra straff for at de har kommet ulovlig eller oppholder seg ulovlig, forutsatt at de henvender seg til myndighetene ”without delay”, og har gode grunner for sin ulovlige ankomst eller sitt ulovlige opphold. Denne artikkelen sier også at flyktningers bevegelser bare skal pålegges begrensninger i den grad de er nødvendige, og bare til flyktnings status er avklart eller de får opphold i et annet land. I samsvar med denne bestemmelsen skal internering bare brukes når det er nødvendig. Dette gjelder både flyktninger med flyktningstatus og flyktninger som avventer en avklaring av sin situasjon.

4.5.2 ExCom 44

I konklusjon No.44 fra eksekutivkomiteen hos FNs høykommissær for flyktninger defineres det nærmere hva begrepet nødvendig betyr. Her understrekes det at internering bør unngås på grunn av den store belastningen det innebærer. Hvis det allikevel skal skje må det bare være i tilfeller hvor det foreligger en lovfestet rett til å internere mens identiteten blir bekreftet, for å vurdere grunnlaget for asylkravet, for å håndtere saker hvor flyktningene eller asylsøkerne har ødelagt eller brukt falske

dokumenter for å villedde myndighetene i den staten de søker asyl, eller for å beskytte nasjonens sikkerhet og den offentlige ro og orden. Denne konklusjonen gir også retningslinjer til stater om bruk av internering og anbefalinger i forhold til prosedyrerettigheter for de internerte.

4.5.3 Retningslinjer for internering

FNs høykommissær for flyktninger ser på internering av asylsøkere som uønsket⁷⁴. Dette gjelder i enda større grad for sårbare grupper. Barn er en slik sårbar gruppe. Frihet fra vilkårlig internering er en grunnleggende menneskerettighet, og bruk av internering strider i mange tilfeller mot normer og prinsipper i internasjonal rett. I henhold til art.31 i flyktningekonvensjonen skal internering bare brukes når det er nødvendig. For at internering av asylsøkere skal være lovlig og ikke vilkårlig, må den være i samsvar med relevant nasjonal lovgivning, med art.31 og med internasjonal lov. I retningslinjene⁷⁵ blir internering definert som innesperring i et begrenset område, inkludert fengsler, lukkede leire, interneringsleire eller transittsoner på flyplasser hvor bevegelsesfriheten er vesentlig begrenset, og hvor den eneste muligheten til å forlate det begrensede området er å forlate territoriet. Det er en kvalitativ forskjell på internering og andre begrensninger i bevegelsesfriheten. Ved en vurdering av om en asylsøker er internert skal det tas hensyn til intensiteten av hver enkelt restriksjon og den kumulative virkningen av dem. I henhold til Art.14 i verdenserklæringen for menneskerettigheter⁷⁶ er retten til å søke asyl en fundamental menneskerettighet. På grunnlag av dette er hovedprinsippet i retningslinjene at asylsøkere ikke skal interneres.⁷⁷

Asylsøkere kan unntaksvis interneres hvis noen av de forholdene som er definert som nødvendige i ExCom 44 foreligger.⁷⁸ Interneringen må foregå i samsvar med generelle normer og prinsipper i internasjonal menneskerettighetslovgivning. Ved vurdering av hvorvidt internering av asylsøkere er nødvendig, skal det legges vekt på om det er rimelig å gjøre det, og om det står i forhold til det man ønsker å oppnå med

---

⁷⁴ ExCom 44 1986

⁷⁵ Guideline 1

⁷⁶ Universal declaration of human rights –December 10, 1948

⁷⁷ Guideline 2

⁷⁸ Guideline 3

interneringen. Det bør også vurderes om det fins alternativ til internering.⁷⁹ Valget av alternativ vil avhenge av en individuell vurdering av asylsøkerens personlige forhold og de lokale forholdene. Alternativ til internering kan være forskjellige former for overvåking, som regelmessig rapportering til myndighetene, eller en forpliktelse til å oppholde seg på en bestemt adresse til statusen er avgjort.

Åpne sentre er et annet alternativ. Disse alternativene vil gi myndighetene en viss kontroll over asylsøkernes virksomhet, samtidig som de vil sikre asylsøkernes grunnleggende rett til å bevege seg fritt.

Retningslinjene inneholder også minstekrav til rettssikkerhet.⁸⁰ Retten til å få prøvd lovligheten av interneringen hos en uavhengig domstol er lovfestet for barn i barnekonvensjonens Art.37 d.

4.5.4 Barn og internering

Internering av personer under 18 år skal i samsvar med det generelle prinsippet i retningslinjene og med retningslinjene for omsorg og beskyttelse ikke forekomme.⁸¹ I konklusjonen i retningslinjene blir det uttrykt bekymring for den økende bruken av internering som restriksjon for bevegelsesfriheten til asylsøkere som har kommet ulovlig inn i landet. Denne bekymringen deles av FNs høykommissær for flyktninger, ikke-statlige organer og de statlige myndighetene. At barn ikke bør interneres er uttrykt i mange menneskerettsinstrumenter, i juridisk bindende konvensjoner som barnekonvensjonen, og også i annen soft-law enn retningslinjene, som i Europarådet for flyktningers dokumenter.⁸² Her står det at enslige flyktningebarn aldri bør interneres, og at internering av flyktningebarn bør unngås bortsett fra i ekstreme unntakstilfeller. Til tross for disse alvorlige betenkelighetene blir barn internert i nye interneringsleire i Storbritannia. Det tidligere Dungavel fengsel i Skotland ble omgjort til interneringsleir i 2001.⁸³ Mindre enn et år etter oppstarten uttrykker både politikere, representanter fra kirkene, Amnesty International og flyktningerådet i en felles rapport stor bekymring for forholdene i Dungavel. De sier at det ikke er mulig å forsvare at barn blir holdt internert

---

⁷⁹ Guideline 4

⁸⁰ Guideline 5

⁸¹ Guideline 6

⁸² ECRE position papers- position on refugee children, key recommendation 10-1996

⁸³ BBC NEWS 25 May 2001, Former jail to house asylum seekers

på dette stedet, og ber om at familier med barn blir bosatt i lokalsamfunnet mens asylsøknadene deres blir behandlet⁸⁴.

---

⁸⁴ BBC NEWS 22 April 2002, Concern voiced over detention centre

5 PRAKSIS

5.1 Sammenhengen mellom barnekonvensjonen, internering og identitetsutvikling.

Barnekonvensjonen representerer det internasjonale rettsvernet for barn. Den gir barn de rettighetene de trenger for å overleve og utvikle seg. Internering er en tilleggsrisiko for barn som allerede er svært utsatte, og barnekonvensjonen har bestemmelser som skal forhindre at dette skjer. Identitetsutvikling er den prosessen hvor vi forhåpentligvis utvikler oss til å bli voksne med god mental helse. At identitetsutviklingen får et slikt forløp er viktig både for den enkelte og for det større samfunnet. Når barn er utsatt for situasjoner som gjør at denne utviklingen er i fare, er det viktig å bruke de mulighetene barnekonvensjonen gir for helst å forhindre at det skjer, og i hvert fall begrense skadevirkningene mest mulig. Mulighetene til å gjøre dette gjennom barnekonvensjonen er ved å bruke art.39 om rehabilitering for å reparere skadevirkningene av det barna har opplevd, og ved å bruke art.37b for å unngå internering som innebærer en enorm tilleggsrisiko for ytterligere utviklingsmessige skader hos barn. Art.6 som skal sikre retten til overlevelse og utvikling ligger i bunnen for rettighetene i de andre artiklene.

5.2 Får flyktningebarna den beskyttelsen de har krav på etter barnekonvensjonen?

Det er vanskelig å finne objektive mål på hvor stor del av den lovhjemlede beskyttelsen barna faktisk får. Imidlertid finnes det nyttig informasjon om dette i merknadene fra komiteen for barns rettigheter. Jeg vil bruke komiteens merknader om Norge for å si noe om de norske forholdene. I tillegg finnes det flere rapporter som forteller hvordan praksis på dette området er internasjonalt. Disse vil jeg bruke som eksempel på internasjonale forhold.

5.3 Komiteen for barns rettigheter.

Barnekonvensjonen har en egen komite som skal overvåke forholdene i de forskjellige statene med hensyn til etterlevelse av barnas rettigheter. Komiteens virksomhet er

regulert i barnekonvensjonens art.43. Komiteen betraktes som øverste internasjonale autoritet når det gjelder tolking av konvensjonen.⁸⁵

Komiteen for barnets rettigheter består av 10 personer som er valgt på grunnlag av sin ekspertise på konvensjonens område og sin høye moralske standard. Dette er regulert i art.43.2.

Den møtes tre ganger i året, hver møtesesjon varer i tre uker. På disse møtene gjennomgår den statenes rapporter i diskusjon med representanter fra de forskjellige statene. På slutten av hvert møte skriver den avsluttende merknader til hver stat. De har også møter hvor de diskuterer spesielle emner i tilknytning til en artikkel i konvensjonen, eller nærliggende tema.

Denne komiteen kan ikke direkte håndheve konvensjonen, men den avgir rapporter.

I Norge er det barne og familie departementet som er ansvarlig for rapporteringen til komiteen. Denne rapporteringen er regulert i art.44 med retningslinjer.

Det skal rapporteres hvert femte år. Disse rapportene skal gjøres lett tilgjengelige i eget land og de skal inneholde:

- 1)oversikt over de tiltak landene har vedtatt og som får virkning for de rettigheter som er anerkjent i konvensjonen,
- 2)beskrivelse av den fremgang som er gjort når det gjelder barnas muligheter til å nyte godt av disse rettighetene,
- 3)forhold og vanskeligheter som innvirker på oppfyllelsen av forpliktelsene i henhold til konvensjonen og
- 4)tilstrekkelig informasjon til å gi komiteen omfattende oversikt over gjennomføring av konvensjonen i det enkelte land.

5.3.1 Merknader fra komiteen for barns rettigheter

På grunnlag av Norges andre rapport av 1.juli 1998 har komiteen vurdert rapporten på sine møter nr.625-626 22.mai 2000 og vedtatt en rekke avsluttende merknader.⁸⁶

---

⁸⁵ Hodgkin: 1998

⁸⁶ CRC/C/15/Add.126 Juni 2000

Når det gjelder oppfølgingstiltak og oppnådd fremgang hos parten berømmer den Norge for den samlede fremgang i gjennomføringen om barnets rettigheter.⁸⁷ Den merker seg også partens betydelige innsats for å bekjempe tendenser til intoleranse overfor utlendinger og å motarbeide rasisme og fremmedfrykt, blant annet ved å trekke ungdommen inn i dette arbeidet.⁸⁸

Så har komiteen en rekke betenkeligheter:

I forhold til generelle gjennomføringstiltak er komiteen fremdeles betenkt over at konvensjonens alminnelige prinsipper og bestemmelser ennå ikke er helt og fullt inkorporert i det nasjonale lovverk som anbefalt.⁸⁹ Den anbefaler at man overveier å inkorporere konvensjonen i det nasjonale lovverket på samme måte som andre regionale og internasjonale menneskerettsdokumenter er inkorporert i menneskerettsloven av 21. mai 1999. En slik inkorporering ser ut til å kunne bli realitet nå.⁹⁰

⁹¹ Den har også betenkeligheter i forhold til gjennomføringen av konvensjonen på lokalt nivå. Den sterke desentraliseringen av partens beslutningsprosesser gjør at ikke alle kommuner tar fullt ut hensyn til konvensjonen.⁹² Den anbefaler at parten evaluerer kommunenes gjennomføring av alle sider av konvensjonen, og gjør alt den kan for å sikre en effektiv gjennomføring av konvensjonen på kommunenivå.⁹³ En inkorporering i norsk lov vil antagelig kunne avhjelpe dette også.

Komiteen har også betenkeligheter i forhold til konvensjonens generelle prinsipper som nedfelt i art.2,3,6 og 12.

I forhold til prinsippet om ikke-diskriminering er den betenkt over at dette prinsippet ikke er nedfelt i all relevant nasjonal lovgivning. Parten har anstrengt seg for å sikre at barn innenfor norsk jurisdiksjon nyter godt av konvensjonens rettigheter, selv om de

---

⁸⁷ Punkt 3

⁸⁸ Punkt 8

⁸⁹ Punkt 12

⁹⁰ Forslag om innlemming av FNs Barnekonvensjon i norsk lov- Statsråd 21. Mars 2003

⁹¹ Punkt 13

⁹² Punkt 15

⁹³ Punkt 16

ikke har lovlig opphold. Allikevel kan mangelen på rettslig garanti føre til at enkelte barn uten norsk statsborgerskap fratas rettigheter og at de kan oppleve begrensninger i adgangen til helsetjenester og skolegang.⁹⁴ Den anbefaler nøye vurdering av kortsiktige og langsiktige følger av denne situasjonen, og oppmuntrer Norge til å vurdere endringer i sin nasjonale lovgivning som kan sikre full anvendelse av art.2.⁹⁵

Når det gjelder prinsippet om barnets beste i art.3 erkjenner komiteen at Norge gjør en betydelig innsats for å etterleve prinsippet om at det skal tas hensyn til barnets beste, men at det fortsatt er rom for forbedringer. Den hevder at det bør tas mer hensyn til barnets beste når det gjelder kommunale oppgaver, og at det må legges overordnet vekt på barnets beste når barn kommer til landet uten følge, som asylsøkere eller flyktninger.⁹⁶ Komiteen anbefaler at parten i samråd med barneombudet og det sivile samfunn vurderer hva hensynet til barnets beste er, og at man anstrenger seg ytterligere for å sikre dette prinsippet som et overordnet hensyn i beslutninger som angår barn.⁹⁷

Komiteen er betenkt i forhold til at barnets rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter etter art.12 ikke blir oppfylt siden man ikke i tilstrekkelig grad hører på barna og tar deres synspunkter på alvor, og siden mange barn ikke er kjent med at konvensjonen gir dem rettigheter på dette området.⁹⁸ Komiteen anbefaler at parten fortsetter å informere barn, foreldre og jurister om barns rett til å gi uttrykk for sine meninger, at parten regelmessig vurderer i hvilken grad barns synspunkter tas i betraktning og hvilken betydning de har for politikken som føres, for gjennomføringen av tiltak og for barna selv.⁹⁹

Når det gjelder spesielle beskyttelsestiltak er komiteen bekymret over at bestemmelsene og prinsippene i barnekonvensjonen ikke respekteres fullt ut med hensyn til asylsøkende barn. Den er særlig betenkt over at asylsøkende barn ikke gis tilstrekkelig mulighet til å delta i behandlingen av asylsøknaden, og at deres synspunkter ikke vektlegges i særlig grad. Den er også betenkt over at ordningen med oppnevning av individuell verge ikke

---

⁹⁴ Punkt 20

⁹⁵ Punkt 21

⁹⁶ Punkt 22

⁹⁷ Punkt 23

⁹⁸ Punkt 24

utnyttes fullt ut, at behandlingen av asylsøknader tar lang tid, og at noen asylsøkerbarn ikke integreres i skoleverket på stedet.¹⁰⁰ Det anbefales at Norge gjennomgår reglene for vurdering av asylsøknader fra barn, enten de kommer alene eller med følge, for å sikre at barn gis tilstrekkelig anledning til å ta del i beslutningsprosessen.

Vergeordningen betraktes som et godt hjelpemiddel for barn som er atskilt fra familien sin, og det anbefales at det satses på at den fungerer som forutsatt, blant annet ved å lære opp verger.¹⁰¹ Komiteen anbefaler at parten undersøker grunnene til forsinkelsene i behandlingen av søknader og i bosettingen av barn med sikte på å redusere disse, og anbefaler ytterligere anstrengelser for å sikre rask integrering av barn i det ordinære skoleverket, og at det tas hensyn til konvensjonens bestemmelser og prinsipper ved gjennomgang av prosedyrene.¹⁰² Komiteen uttrykker også bekymring for at det ikke tilbys psykososial hjelp til alle barn som har behov for det, til tross for de anstrengelser som er gjort for å tilby slik hjelp til mindreårige flyktning- og asylsøkerbarn.¹⁰³

Komiteen anbefaler at parten følger opp sine planer om å utvide tilbudet om psykologhjelp og sikrer tiltak som kan kartlegge slike barn ved ankomst.¹⁰⁴

5.3.2 Oppsummering

Jeg er overbevist om at de viktigste tiltakene for å sikre flyktningebarnas identitetsutvikling er 1) sikring av nødvendig psykologisk hjelp og 2) informasjon ved ankomst 3), hurtig saksbehandling og permanente løsninger og 4) skolegang.

En del av komiteens betenkeligheter vil avhjelpes ved at barnekonvensjonen inkorporeres i norsk rett. Det er også viktig at arbeidet med å følge opp hovedprinsippene fortsetter.

Ellers deler jeg fullt ut komiteens bekymring over at det ikke tilbys psykososial hjelp til alle flyktningebarn.

---

⁹⁹ Punkt 25

¹⁰⁰ Punkt 48

¹⁰¹ Punkt 49

¹⁰² Punkt 50

¹⁰³ Punkt 51

¹⁰⁴ Punkt 52

- 1) Det er viktig å gjøre en slik hjelp så lett tilgjengelig som mulig. Dette er også et økonomisk spørsmål, men jeg tror det er mulig å spare omkostninger i lidelser for det enkelte barn og for samfunnet ved å gå inn med tidlig hjelp, og ved å bygge et slags sikkerhetsnett hvor man forutsetter at alle trenger noe hjelp, selv om ikke alle trenger like mye. Hvis man venter til lidelsene er blitt store vil de være vanskeligere å behandle, og omkostningene i form av psykologhjelp blir tilsvarende større. Ved å knytte en kartlegging av barnas opplevelser til intervjuet ved ankomsten i tråd med komiteens forslag vil man kunne samle viktig informasjon om deres psykologiske forhold. Dette kan gjøres ved hjelp av noen få spørsmål, for eksempel: ”Har du mistet noen av dine nærmeste? Har du sett noen dø, bli drept, og har du selv vært redd for å dø?”¹⁰⁵. Svarene på disse spørsmålene vil gi hjelperne slik informasjon om barna at de forstår at de sannsynligvis vil trenge hjelp til å mestre tidligere opplevelser.
- 2) Hvis man i tillegg gir dem informasjon om at det å ha mareritt, miste konsentrasjonen og oppleve angst og depresjon er en normal reaksjon på traumatiske opplevelser, vil det kunne dempe frykten for at det er noe galt med dem. Et lett tilgjengelig tilbud som kan gi hjelp til de som trenger litt hjelp, informasjon til alle, og mer hjelp til de som trenger det, vil antagelig være en god investering og gi god gevinst i form av bedret mental helse hos flyktningebarna. For mange vil den viktigste psykologiske hjelpen være hjelp til å fortelle historien sin. En slik hjelp er det mulig å lære opp andre enn psykologer til å gi, slik at tilgangen på hjelp ikke trenger å strande på mangel på fagfolk. Det er svært viktig at psykiske vansker ikke får tid til å vokse og utvikle seg mens man venter på hjelp. Det er også viktig å unngå at den som trenger hjelp må bruke masse ressurser og kanskje få mange avslag før vedkommende får hjelp. I en krisesituasjon kan det føles uoverkommelig og umulig.
- 3) Forsinkelser i saksbehandlingen er også svært uheldig. Med tanke på den store betydningen tilknytning har for identitetsutvikling er det viktig å gjøre bruddet i sikker tilknytning så kort som mulig. Jeg synes også at komiteen burde gitt en klarere advarsel i

---

¹⁰⁵ Avledet av forslag fra Magne Raundalen i Tabloid på TV2 –februar 2003

forhold til bruken av midlertidig beskyttelse, for å unngå at det blir vurdert som en mulig løsning.

4) Retten til skolegang etter art. 28 er en viktig del av rehabiliteringen etter art.39. Barn som ikke får oppfylt disse rettighetene blir diskriminert i forhold til art.2. Derfor er det svært viktig å sikre disse rettighetene for barn som oppholder seg ulovlig i Norge. Det lar seg nok vanskelig å gjøre uten å endre nasjonal lovgivning. Da blir det viktig å gjøre det for å sikre alle barn retten til skolegang.

5.4 Uavhengige rapporter

Jeg vil se på tre forskjellige rapporter som belyser den internasjonale situasjonen når det gjelder beskyttelse av flyktningebarns rettigheter.

5.4.1 Rapport fra FNs høykommissær for flyktnings enhet for evaluering og politisk analyse.

Denne evalueringsgruppen har som oppgave å undersøke systematisk og vurdere politikken, programmene, prosjektene og praksisen til FNs høykommissær. I deres uavhengige evaluering av betydningen av disse aktivitetene er det mye informasjon om virkeligheten for flyktningbarn når det gjelder rettighetsoppfyllelse¹⁰⁶

I rapporten vises det til den store risikoen flyktningebarn, spesielt tenåringer, har for å bli påvirket av vold fordi de strever med rollekonflikter og mangel på positive utviklingsmuligheter i livene sine. Dette understreker viktigheten av at alle vertssamfunn og det internasjonale samfunnet sikrer flyktningbarnas beskyttelsesbehov. Det rapporteres om gode eksempler på arbeid med flyktningbarn, men også at barn ofte blir oversett og sett på som om de faller utenfor kjernegruppen for beskyttelse og hjelp. FNs høykommissær for flyktninger har tatt en rekke viktige skritt for å imøtekomme rettighetene og beskyttelsesbehovene til flyktningbarn, og retningslinjene fra 1994 er høyt respektert. Tiltak som har bidratt til å høyne nivået på oppfyllelsen av beskyttelsesbehovet hos flyktningebarna er:

Utplassering av spesialister i hovedkvarter og regionalt, strategiske samarbeid med Redd Barna i Norge og Sverige i forhold til samfunnstjenester og med Norsk

---

¹⁰⁶ EPAU: Meeting the rights and needs of refugee children : An independent evaluation of the impact of UNHCRs activities – Valid International May 2002

Flyktningeråd for utdanning, og tiltak som ”Action for the rights of the child (ARC)” og ”The separated Children in Europe Programme (SCEP).

Tiltakene er av høy kvalitet, men organisasjonsmessige spørsmål hindrer at de blir effektivt iverksatt. Gjennom intervjuer, feltundersøkelser, fokusgrupper og spørreskjemaer ble det funnet tre hovedfaktorer som kunne forklare dette:

1) Uklare ansvarsforhold,

2) Dilemmaet i forhold til ”mainstreaming”,

3) Språk mellom forståelsen av og den konkrete beskyttelsen av flyktningbarna.

1) Å forbedre ansvarsforholdene er grunnleggende for beskyttelse av flyktningebarn..

Dette vektlegges sterkt. Uten en streng forpliktelse til å ta ansvar vil ikke anbefalinger i forhold til flyktningebarn ha den nødvendige virkning. Vurderingsteamet var skuffet over at tidligere anbefalinger i forhold til ansvarsforhold ikke var blitt fulgt opp. De fant at uklare ansvarsforhold var sentrale i forhold til de organisasjonsmessige spørsmålene som forhindret iverksettelsen av vedtatt politikk. At et organ er ansvarlig for politikk og fastlegging av standarder, og et annet er ansvarlig for iverksettelsen fører til et misforhold mellom teori og praksis. Istedenfor å samarbeide om felles viktige beskyttelsesspørsmål, viste det seg at forskjellige sektorer konkurrerte om å vise seg frem.

Et annet problem for mange hjelpearbeidere er mengden av prioriterte områder.

Konkurrerende prioriteter og budsjettkutt ble sett på som de største interne begrensningene for de som arbeider i felten. Disse begrensningene førte ofte til tilfeldig styring. Det ble rapportert at budsjettkutt rammet barn uforholdsmessig hardt. En beskrev det slik i spørreskjemaet: ”Budsjettreduksjoner er en alvorlig trussel mot de få programmene som har flyktningebarn som målgruppe”.

2) Dilemmaet med ”mainstreaming”: Arbeidet med å dekke flyktningebarnas spesifikke behov faller altfor ofte utenfor hovedaktivitetene i feltoperasjoner. Situasjonsanalyse viste at tradisjonelle sektorer ikke dekker flyktningebarnas behov. Selv om retten til å overleve vil bli møtt gjennom tradisjonelle sektorer, vil full dekning av beskyttelsesbehovene deres kreve spesielle tiltak. Det viktigste funnet her er at verken samfunnstjenester eller utdanning får tilstrekkelig støtte, med økonomiske eller

menneskelige ressurser, selv om disse områdene er de viktigste når det gjelder å møte flyktningebarnas beskyttelsesbehov. Det ble også funnet forvirring i forhold til de respektive rollene til generelt personale og spesialister. Utplassering av spesialister og opplæringsprogram har ført til en viss forbedring i forhold til å møte flyktningebarnas beskyttelsesbehov. Selv om man ikke kan forvente at hoveddelen av personalet skal være eksperter på barn, må man kunne forvente at arbeidet deres reflekterer at halvparten av flyktningene er barn, og at de er den mest utsatte halvparten. I følge vurderingsteamet må hjelpearbeiderne kjenne til de viktigste risikofaktorene i forhold til flyktningebarn, og de må vite når det er nødvendig å søke hjelp fra eksperter. Samarbeidspartnere er avgjørende for å løse dilemmaet med ”mainstreaming”. I tillegg til Redd Barna og Norges Flyktningråd, er UNICEF, en rekke statlige organer, lokale og nasjonale ikke-statlige organer og flyktningene selv de beste samarbeidspartnerne.

Det viste seg også at det opplæringsmateriellet som kommer fra ”ARC” virket overveldende på det generelle personalet, og at opplæringen bare har nådd dem som jobber tettest med barna.

Et annet element som kan ha bidratt til å hindre ”mainstreaming” er en misforståelse i forhold til oppfølgingsstrategien til Machel studien¹⁰⁷. Noen av feltundersøkelsene har vist at de fem oppfølgingsspørsmålene til Machelstudien ble forstått som om de skulle være de eneste beskyttelsesspørsmålene for barn. Spesialrapporteringen i forhold til denne har til en viss grad bidratt til en følelse av at arbeid med flyktningbarn faller utenfor kjernevirksomheten til FNs høykommissær.

3) Gap mellom forståelsen av og den konkrete beskyttelsen av flyktningbarn.

Gjennom feltundersøkelser og intervjuer ble det funnet forvirring og uklarhet i forhold til hva beskyttelse av barn betydde, og hva den politiske prioriteringen av flyktningebarn medførte. Dette ble forklart gjennom fire hovedelementer :

- a) Begrenset forståelse av barns rettigheter som rammeverk for beskyttelse av barn,
- b) mangel på situasjonsanalyse,
- c) utilstrekkelig erkjennelse av de sosiale aspektene ved beskyttelse og

---

¹⁰⁷ Machel, Graca: The impact of armed conflict on children –1996-A/51/306

d) utilstrekkelig integrering med samfunnstjenester og deres arbeid med samfunnsnettverk.

FNs høykommissær for flyktninger anerkjenner uttrykkelig barnekonvensjonen som rammeverket for sitt arbeid med flyktningbarn. Siden internasjonal beskyttelse er sett på som handlinger som skal forsvare og fremme rettighetene til personer utenfor sitt eget land som ikke lenger kan nyte godt av beskyttelse fra sin egen stat, vil beskyttelse av barn innenfor FNs mandat være å forsvare og fremme barns rettigheter.

Mangelen på situasjonsanalyse i planleggingen av programmer og oppfølging av dem bidrar også til denne forvirringen. Uten situasjonsanalyse blir spørsmål som gjelder beskyttelse av barn usynlige fra første trinn i programsyklusen og det vil kreve store anstrengelser for å få dem med senere. At de anstrengelsene som må til for å oppnå dette blir gjort, er usannsynlig. Derfor er det viktig å satse på at disse spørsmålene er med fra starten. Situasjonsanalyse analyserer risiko, muligheter og potensielle ressurser. Flyktningebarns situasjon i en gitt sammenheng blir vurdert i forhold til rettighetene deres. Forbedrete situasjonsanalyser hørte også til de sterkeste anbefalingene i evalueringen i 1997.

Effektiv beskyttelse av flyktningebarn krever sosial beskyttelse. Det utfyller og opprettholder den mer tradisjonelle rettslige og fysiske tilnærmingen i beskyttelsesarbeidet. Selv om internasjonal beskyttelse er avgjørende når det er umulig å få statlig beskyttelse, er det lokalsamfunnene som tar seg av den daglige beskyttelsen gjennom sosiale systemer og hierarkier. Dette understreker at beskyttelse er et sosialt anliggende, i tillegg til å være et rettslig og fysisk. Der beskyttelsesbehovene til flyktningebarna har blitt ivaretatt på en effektiv måte, har det vært ved hjelp av lederskap og støtte fra seniorledere og fra de som har kontroll over budsjettet. Beskyttelsesstaben har inkludert sosiale aspekter på lik linje med rettslige og fysiske, og prøvd å integrere arbeidet sitt med samfunnstjenester og utdanning. De som arbeider med samfunnstjenester har mobilisert og jobbet respektfullt sammen med samfunnsbaserte sosiale system og nettverk. Det har også vært strategiske samarbeidsforhold, særlig med UNICEF og nøkkelgrupper av ikke-statlige organisasjoner.

Evalueringsgruppen gir en del anbefalinger i forhold til beskyttelse av flyktningebarn.

Disse er blant annet at høykommissæren kommer med en klar uttalelse om at flyktningebarns beskyttelsesbehov er et prioritert kjerneområde for høykommissærens kontor. Så bør hele ordningen med prioriterte områder revurderes siden den har vist seg å være til liten nytte i praksis. Videre bør hver avdeling utvikle en opplærings- og ”mainstreaming” arbeidsplan under ledelse av den assisterende høykommissæren og med støtte fra seniorkoordinatoren for flyktningebarn. Den bør inkludere: en opplæringsplan som sikrer at alle som jobber i felten har en kopi av retningslinjene, og som forutsetter at de som et minimumskrav får ”ARC” opplæring i situasjonsanalyse og mobilisering av lokalsamfunnet.

5.4.2 Brutte løfter – En rapport fra Human Rights Watch

Når Human rights watch¹⁰⁸ kaller sin vurdering av barns rettigheter i forbindelse med ti års jubileet for barnekonvensjonens vedtakelse for ”brutte løfter”, gir det en tydelig pekepinn i forhold til hvordan det har gått med barns rettigheter i disse årene. For uttallige barn over hele verden har løftene fra vedtakelsen av barnekonvensjonen i 1989 vist seg å være tomme. De er ofte utsatt for dobbelt opp av menneskerettsbrudd ved at de først blir jaget på flukt på grunn av krig eller andre former for forfølgelse i hjemlandet. Senere viser det seg at de kan bli utsatt for nye menneskerettsbrudd i asyllandet. Selv etter at de har passert en internasjonal grense for å søke tilflukt, forblir de utsatte for å bli utnyttet til farlig arbeid, fysisk mishandling, militarisering av flyktningeleire og for å bli rekruttert til barnesoldater. Barn som kommer alene er spesielt utsatt, og Human rights watch fant at mange av dem var blitt internert i interneringssentre i lengre perioder, av INS i USA, uten å bli informert om rettighetene sine. I flyktningeleire i Guinea fant Human rights watch at jenter helt ned i tolvårsalder fra Sierra Leone følte at de ikke hadde noe annet valg enn å prostituere seg for å forsørge seg selv, og i noen tilfeller familien sin. Disse jentene hadde liten eller ingen tilgang til utdanning eller helsestell. Flyktningebarn som bor i leire nær grensen til sine tidligere borgerkrigsrammede hjemland blir utsatt for grenseoverskridende, væpnede angrep. Disse angrepene kan resultere i mord, lemlestelse og bortføring. Flyktningebarn er også utsatt for å bli rekruttert og brukt som barnesoldater. I Guinea risikerer flyktningebarn fra Sierra Leone helt ned i syv år å bli bortført av opprørsgrupper og brukt av de statlige sivilforsvarsstyrkene.

Mange av beskyttelsesspørsmålene er direkte knyttet til matmangel. Mange familier sender barna sine tilbake over grensen for å lete etter mat, til tross for de åpenbare farene ved dette. Til tross for at flyktningebarn har vært utsatt for enorme lidelser og forblir ekstremt sårbare, har situasjonen deres for en stor del blitt ignorert av det internasjonale samfunnet. I enkelte tilfeller, som i Guinea, har heller ikke retningslinjene for beskyttelse av flyktningebarn blitt iverksatt. FNs høykommissær for flyktninger står overfor store politiske, finansielle og logistiske utfordringer i arbeidet med å beskytte flyktningebarns rettigheter. Den internasjonale oppmerksomheten på nyere flyktningekriser i Europa har, sammen med en viss givertretthet, bidratt til å begrense de tilgjengelige ressursene for den største gruppen av flyktningbarn.

Human rights watch legger spesiell vekt på sterke forpliktelser, opplæring og sikkerhet, og gir følgende anbefalinger i denne vurderingen:

FNs høykommissær for flyktninger, andre internasjonale organer og myndigheter må forplikte seg til å iverksette programmene og politikken som er nødvendig for å beskytte og fremme rettighetene til flyktningebarn inkludert rettigheter til utdanning, helse og sikkerhet. Det internasjonale giversamfunnet må sikre at passende midler blir fordelt og øremerket til beskyttelse av flyktningebarns rettigheter. Personell fra FNs organer og humanitære organisasjoner bør få spesiell opplæring i å håndtere barns spesielle beskyttelsesbehov. Internasjonale organer og myndigheter må sikre at flyktningeleire ligger i sikre, tilgjengelige områder for å beskytte dem fra grenseoverskridende angrep, rekruttering og misbruk av væpnede grupper. Enslige asylsøkerbarn må ikke interneres og må få adekvat rettshjelp.

5.4.3 En ny sjanse- Redd Barnas evaluering av de første ti årene med barnekonvensjonen.

Redd Barna har foretatt et tilbakeblikk på det første tiåret med barnekonvensjonen ¹⁰⁹. Tittelen på dette er ”En ny sjanse”. I tråd med de andre rapportene tyder tittelen her også på at forventningene fra vedtakelsen av barnekonvensjonen og toppmøtet for barn i 1990 ikke har blitt innfridd. På toppmøtet så det ut som om alle barns rett til en god og

---

¹⁰⁸ Human Rights Watch: Promises broken – 1999

¹⁰⁹ Save the Children: Childrens Rights: A second Chance 2001

ordentlig barndom endelig ble tatt på alvor av myndigheter og det internasjonale samfunnet. Det ble gitt en rekke løfter til verdens barn. Etter ti år har de færreste av disse løftene blitt oppfylt. Dette gjelder løfter i forhold til fattigdom, sykdom, utdanning og væpnede konflikter. I rapporten understrekes det at det er alles ansvar å opprettholde og respektere barns rettigheter og at det internasjonale samfunnet har fått en ny sjanse som må gripes. Hvis det internasjonale samfunnet svikter igjen vil det for mange barn ha vært den siste sjansen. Redd Barna understreker også at en dramatisk endring i barns situasjon det kommende tiåret bare er mulig hvis de viktigste prinsippene i barnekonvensjonen iverksettes:

Ikke-diskrimineringsprinsippet, prinsippet om barnets beste, barnets rett til overlevelse og utvikling og prinsippet om barns deltakelse.

Redd Barna ber om en radikal endring i den måten myndigheter, internasjonale organer, sivile samfunn inkludert ikke-statlige organer og givere forholder seg til disse spørsmålene for å oppnå virkelig endring i barns liv.

5.4.4 Oppsummering og konklusjon

Rapportene viser at barnekonvensjonens mål om overlevelse og utvikling for alle barn ikke er nådd, og at det er mange forhold som har virket sammen og forhindret dette.

Det fins gode juridiske internasjonale forpliktelser og softlawdokumenter som skulle sikre barns rettigheter. I forhold til praktiseringen av disse rettighetene er det brutte løfter, forvirring når det gjelder hvilke rettigheter som skal prioriteres, pengemangel, manglende opplæring av det personellet som møter barna, ignorering av barnas behov, og stater som ikke bryr seg om å iverksette de forpliktelsene de har etter konvensjonen.

Det foregår mye godt arbeid med flyktningebarns rettigheter, og det fins stor vilje til å hjelpe. Men det er også store mangler og hindringer av mange slag. At barn ikke får dekket sine beskyttelsesbehov fordi forskjellige grupper av hjelpere konkurrerer om å være flinkest, slik det ble beskrevet i den første rapporten, er både trist og unødvendig, og burde kunne unngås.

I anbefalingene i de forskjellige rapportene er det mange sammenfallende forslag til tiltak for å bedre oppfyllelsen av beskyttelsesrettighetene til flyktningebarna. En forutsetning for å kunne oppfylle flyktningebarnas internasjonale rettigheter er at det er knyttet strenge forpliktelser til dem. Betydningen av slike forpliktelser er vektlagt sterkt

i rapportene. Et av problemene med de folkerettslige instrumentene er at det er vanskelig å håndheve dem. Kanskje det hadde vært bra med en egen barnerettsdomstol som kunne sanksjonere brudd på barnas rettigheter. Det anbefales at det gis god opplæring i barnekonvensjonen til de som jobber med barn og barns rettigheter, og at det gis opplæring i å identifisere risikofaktorer hos flyktningebarn for de som jobber tettest med dem. Økt sikkerhet er også et viktig beskyttelsestema, særlig for barn som oppholder seg i flyktningeleire som ligger nær grensen til land hvor det er krig og uroligheter.

For å vurdere om disse rapportene kan gi svaret på spørsmålet om barnekonvensjonen kan gi flyktningebarn den ekstra beskyttelsen de trenger slik at de til tross for sine tap og traumer kan oppleve å ha en god identitetsutvikling og et voksenliv med god mental helse, må vi se på rapportene i lys av hovedprinsippene i barnekonvensjonen og bestemmelsene i art. 28 og art.39. Oppfyllelsen av disse rettighetene er avhengig av ressurser på mange områder, både menneskelige, økonomiske og politiske. Hvis vi ser på prinsippet om ikke-diskriminering så er det funnet brudd på dette i alle rapportene. Prinsippet om barnets beste ser heller ikke ut til å bli ivaretatt tilfredsstillende. I noen tilfeller blir flyktningebarns rettigheter prioritert bort på grunn av uklarhet om prioriteringsspørsmål eller budsjettkutt. Retten til deltakelse har heller ingen fremtredende plass. Helhetsinntrykket i alle rapportene er at det er langt igjen før målet om overlevelse og utvikling for alle barn er nådd.

De viktigste virkemidlene for å oppnå god identitetsutvikling for flyktningebarna er art. 28 og art. 39. Det rapporteres om store mangler i oppfyllelsen av rett til utdanning. I noen tilfeller får ikke barn gått på skole selv om de har tilgang til det, fordi de må bidra til å forsørge familien, blant annet gjennom farlige utflukter for å finne mat. I andre tilfeller er det ikke tilgjengelig skole. Når oppfyllelsen av utdanningsretten etter art. 28 er så usikker, vil dette virke sterkt inn på mulighetene til å oppnå rehabilitering etter art.39 siden disse rettighetene henger så tett sammen. De mangelfulle forholdene rapportene forteller om viser at statenes plikt til å rehabilitere etter art.39 ikke er oppfylt. De forteller om hvilke forutsetninger som må ligge til grunn for at beskyttelsen av flyktningebarna skal lykkes, og at dette skjer noen steder. Dette betyr at det mislykkes andre steder, og at mange må klare seg uten skolegang og psykologisk hjelp. Når behovet for mat er så dårlig dekket at det er forbundet med livsfare å skaffe det, og

unge jenter må prostituere seg for å forsørge seg og familien, vil tilgangen til eller anledningen til å gå på skole være dårlig.

Selve konvensjonen er et veldig godt instrument, men oppfyllelsen av konvensjonsrettighetene er for avhengig av menneskelige, politiske og økonomiske ressurser til at barnekonvensjonen kan garantere at flyktningebarn får den hjelpen de trenger for å få et godt liv. Det foreløpige svaret på om flyktningebarna får den beskyttelsen de trenger gjennom barnekonvensjonen er nei.

I et historisk perspektiv så vi at ideen om egne rettigheter for barn er en nyskapning. Med dette utgangspunktet er det rimelig at det tar tid å få gjennomført en større grad av oppfyllelse av disse rettighetene. Det er forferdelig at så mange barn lider så mye, og det er trist at det ikke har skjedd større forbedringer i perioden etter at barnekonvensjonen trådte i kraft, men noe har skjedd. Den store oppslutningen om konvensjonen gir grunnlag for håp om større dekning av beskyttelsesbehovene. Det er også viktig å ikke la fortvilelsen over stadig nye konflikter og kriger skygge for at det gjøres mye flott arbeid i forhold til beskyttelse av flyktningebarns rettigheter, og i forhold til den psykososiale rehabilitering.

Barna representerer fremtiden og det å sikre dem en best mulig oppvekst er i alles interesse. Det burde høre til de høyest prioriterte oppgavene i det internasjonale samfunn å beskytte barn. Det er både konvensjonsstridig, umoralsk og uetisk å la være. I tillegg er det å ignorere barns oppvekstvilkår utrolig dårlig og kortsiktig fremtidsplanlegging.

Jeg vil avslutte med å sitere et dikt som er skrevet av den elleve år gamle Naima Borgese fra Italia¹¹⁰. Hun kaller diktet sitt ”Tanke”, og det lyder slik: ”Jeg tenker at for å ha en bedre verden må alle barn kunne leke, ha det gøy, smile, de fattigste også, fordi livet er laget spesielt av barn.”

Så enkel er løsningen, og så vanskelig å gjennomføre. Alle barn må kunne leke, og så er det opp til alle som har makt og innflytelse og som bryr seg om barn å legge til rette for at det kan bli slik.

Vi har sett at de internasjonale rettighetene for flyktningebarn fins, og at de er gode. Utfordringen for det internasjonale samfunnet blir å bruke dem til alles beste.

---

¹¹⁰ Gjengitt i Save the children: A second chance 2001

6 Litteraturliste

- BBC News 25 May 2001, Former jail to house asylum seekers
BBC News 22 April 2002, Concern voiced over detention center:
[Http://news.bbc.co.uk/2/hi-news/Scotland/1933701.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi-news/Scotland/1933701.stm) 06.04.03
- Berk, Laura.E.(1998)Development through the lifespan. – Allyn and Bacon - 650s.
ISBN 0-205-14684-8
- Bunkholdt, Vigdis.(2000) Utviklingspsykologi – 2.utgave:Universitetsforlaget- 324s.
ISBN 82-518-3991-2
- Christie, Helen Johnsen: Psykologiske følger for krigsrammede barn:
Innledningsforedrag på nordisk konferanse om krise- og rehabiliteringspedagogikk i
Trondheim 10. og 11. April 1997
- Detrick, Sharon (editor).(1992) The United Nations convention on the rights of the
child, A guide to the “Travaux Preparatoires” - Martinus Nijhoff Publishers -707s.
ISBN 0-7923-1671-1 (HB)
- Dyregrov, Atle.(2000) Barn og traumer, en håndbok for foreldre og hjelpere –
Fagbokforlaget - 221s. ISBN 82-7674-682-9
- ECRE Position papers – position on refugee children –november 1996
- Executive Committee Conclusions: Detention of refugees and asylumseekers –
No. 44-1986
- Fahrman Monica.(1993) Barn i krise- Ad Notam Gyldendal-173 s.ISBN 82-417-0252-3
- Grøslund, Anne Margrete (1993) Barnekonvensjonen, rettigheter for barn i Norge –
Redd Barna og TANO A.S
- Haga, Arnfinn.(1993) Aksjon Telavåg -J.W.Cappelens forlag –219 s. ISBN 82-02-
17652-2
- Hodgkin, Rachel, Newell, Peter.(1998) Implementation Handbook for the convention
on the rights of the child - United Nations Childrens Fund –ISBN 92-806-3337-6
- Human Rights Watch.(1999)- Promises broken – An assessment of childrens rights on
the 10th anniversary of the convention on the rights of the child.
- Intervju med Morten Telle, Telavåg 1998
- Jareg, Kirsti.(1998) Flyktningeungdom i risikozonen - en case management modell –
Universitetet i Oslo, instituttgruppe for psykiatri Psykososialt senter for flyktninger
- Kjennelse fra ankenemnda for fordeling av fangeerstatning fra Forbundsrepublikken
Tyskland i ankesak nr.98: Telavågsaken-1.september 1961
- Komiteen for barns rettigheter CRC/C/15/Add.126
- McCallin, Margaret (editor)(1992) The psychological wellbeing of refugee children,
research, practice and policy issues - International Catholic Child Bureau

McCallin, Margaret (1992)- Living in detention, a review of the psychosocial well-being of Vietnamese children in the Hong Kong detention centres- International Catholic Child Bureau

Meeting the rights and protection needs of refugee children (EPAU/2001/02)- An independent evaluation of the impact of UNHCR's activities- Valid International, Oxford, U.K

Netland, Marit (1997) Bosniske flyktningebarn i Norge - Magnat forlag-343s. ISBN 82-91 491-01-1

Raundalen, Magne og Dyregrov,Atle.(1995) Psykologisk arbeid med barn i og etter krig i Tidsskrift for norsk psykologforening

Raundalen, Magne.(25.4.2002) Barndommen varer hele livet – Møte med krigsbarn i Telavåg- foredrag i Telavåg <http://www.krisepsyk.no/Temabasen/telavag.htm>

Save the Children, Childrens Rights.(September 2001) A second Chance- International save the children alliance –ISBN 2 940217 12 2

The Australian Psychological Society (2002). Submission to national inquiry into children in immigration detention:<http://www.hreoc.gov.au/human-rights/children-detention/submissions/infant.html> 1

Tiller, Per Olav.(2000) Studier i barndom- Høyskoleforlaget –149s. ISBN 82-7634-280-9

Tystad, Jan.(2001) Vergeløse barn- krigens spor i barnesinn – Genesis –180 s. ISBN 82-476-0216-4

UNHCRs guidelines on protection and care for refugee children (1994)

UNHCRs policy on refugee children (October 1993)

UNHCR revised guidelines on applicable criteria and standards relating to the detention of asylum seekers (February 1999)

Van Bueren, Geraldine(editor).(1998)International documents on children- Martinus Nijhoff Publishers ISBN 90-411-0445-3

Van der Veer, Gus.(1994) Rådgivning og terapi med flyktninger, Psykologiske problemer hos ofre for krig, tortur og undertrykkelse- Ad Notam Gyldendal- 259 s. ISBN 82-417-0454-2